

Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου

Σχολή Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Επιστημών

*Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών
Επικοινωνία και Νέα Δημοσιογραφία*

Μεταπτυχιακή Διατριβή

Η εικόνα του Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν στον λόγο του Ντόναλντ Τραμπ και εκπροσώπων του αμερικανικού πολιτικού συστήματος

Κωνσταντίνος Αλεξανδρόπουλος

000100009280

Επιβλέπων Καθηγητής
Αθανάσιος Ν. Σαμαράς

Η παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή υποβλήθηκε προς εκπλήρωση των απαιτήσεων για απόκτηση μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών στην Επικοινωνία και Νέα Δημοσιογραφία από τη Σχολή Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Επιστημών του Ανοικτού Πανεπιστημίου Κύπρου.

Ιανουάριος 2022

Ευχαριστίες

Η παρούσα εργασία δεν θα είχε ολοκληρωθεί δίχως την καθοδήγηση και την υπομονή του επιβλέποντα Καθηγητή, κ. Αθανάσιου Σαμαρά, τον οποίο και ευχαριστώ θερμά. Επιπλέον, ευχαριστώ την κυρία Θεοδώρα Μάνιου και την κυρία Σοφία Ιορδανίδου για τον χρόνο που αφιέρωσαν και για τα χρήσιμα σχόλιά τους. Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους τους διδάσκοντες του μεταπτυχιακού προγράμματος για το ακαδημαϊκό ταξίδι των τελευταίων τεσσάρων ετών.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	5
1. ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ	6
1.1 Εισαγωγή	6
1.2 Γεωπολιτικό περιβάλλον της Τουρκίας	6
1.3 Η στάση της Τουρκίας έναντι των ΗΠΑ	10
1.4 Η αμερικανική προσέγγιση της Τουρκίας	13
1.5 Η εξέλιξη στη δυναμική των αμερικανοτουρκικών σχέσεων	16
1.6 Τρέχουσες γεωπολιτικές προκλήσεις της Τουρκίας	17
2. ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ	20
2.1 Εισαγωγή	20
2.2 Ορισμός της εικόνας και εικόνα κρατών	20
2.2.1 Τυπολογία της εικόνας κρατών	21
2.2.2 Εικόνα κρατών και ήπια ισχύς	24
2.2.3 Εικόνα κρατών και εικόνα ηγέτη	25
2.2.4 Η Εικόνα της Τουρκίας ως παράγοντας ήπιας ισχύος	25
2.2.5 Η εικόνα της Τουρκίας στη διεθνή βιβλιογραφία	27
2.3 Στρατηγική πλαισίωση	28
2.4 Ερευνητικά ερωτήματα	30
3. ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ	31
3.1 Εισαγωγή	31
3.2 Μεθοδολογικές παρατηρήσεις	32
3.3 Εικόνα Ερντογάν και Τουρκίας στον λόγο του Προέδρου Τραμπ	33
3.3.1 Επιστολή Τραμπ προς Ερντογάν (9/10/2019)	33
3.3.2 Συνάντηση Τραμπ – Ερντογάν στον Λευκό Οίκο (13/11/2019)	36
3.3.3 Δηλώσεις Τραμπ σε συνέντευξη Τύπου στον Λευκό Οίκο (22/07/2020)	37
3.3.4 Δηλώσεις Τραμπ στο αμερικανικό ειδησεογραφικό δίκτυο Fox News (22/07/2020)	38

3.3.5 Συζήτηση	39
3.4 Εικόνα του Ερντογάν και της Τουρκίας στον λόγο εκπροσώπων του αμερικανικού πολιτικού συστήματος	41
3.4.1 Αντιδράσεις Αμερικανών βουλευτών στην επιστολή Τραμπ προς Ερντογάν (9/10/2019)	41
3.4.2 Δηλώσεις Ρεπουμπλικανών γερουσιαστών μετά τη συνάντηση Τραμπ-Ερντογάν στον Λευκό Οίκο (13/11/2019)	42
3.4.3 Αναγνώριση της Αρμενικής γενοκτονίας από την Αμερικανική Γερουσία (12/12/2019)	44
3.4.4 Δηλώσεις Τζο Μπάιντεν για Ερντογάν και Τουρκία (16/8/2020)	45
3.4.5 Επιστολή Γερουσιαστών Μενέντεζ και Βαν Χόλλεν προς τον Υπουργό Εξωτερικών των ΗΠΑ (14/8/2020)	47
3.4.6 Επιστολή Γερουσιαστή Μενέντεζ προς το Συμβούλιο Εθνικής Ασφάλειας των ΗΠΑ (21/9/2020)	48
3.4.7 Συζήτηση	49
4. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	52
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	54

Εισαγωγή

Στόχος της παρούσας εργασίας είναι η εξέταση των απεικονίσεων του Προέδρου της Τουρκίας Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν στον δημόσιο λόγο του Προέδρου των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής, Ντόναλντ Τραμπ, στον δημόσιο λόγο βασικών παραγόντων του αμερικανικού πολιτικού συστήματος, όπως των μελών της Γερουσίας και της Βουλής των Αντιπροσώπων. Η σκοπιμότητα της παρούσας έρευνας έγκειται στη σημασία της επιρροής των Ηνωμένων Πολιτειών στις περιφερειακές εξελίξεις της Νοτιοανατολικής Μεσογείου και του διαθέσιμου περιθωρίου που η αμερικανική πολιτική επιτρέπει στις ηγεμονικές αξιώσεις της Τουρκίας.

Στο πρώτο κεφάλαιο παρουσιάζεται το ιστορικό πλαίσιο εντός του οποίου διαμορφώθηκαν οι βασικές στρατηγικές επιλογές της τουρκικής εξωτερικής πολιτικής. Παρουσιάζεται επίσης η πορεία των αμερικανοτουρκικών σχέσεων από την περίοδο μετά τη λήξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου ως και τη σύγχρονη εποχή, η οποία χαρακτηρίζεται από την άνοδο του Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν στην εξουσία.

Το δεύτερο κεφάλαιο περιλαμβάνει την παρουσίαση του θεωρητικού πλαισίου της εργασίας. Γίνεται καταρχάς αναφορά στην έννοια της εικόνας εν γένει, για να ακολουθήσει η παρουσίαση της τυπολογίας της εικόνας κρατών ειδικότερα. Εν συνεχεία γίνεται διασύνδεση μεταξύ της εικόνας κρατών και της έννοιας της ήπιας ισχύος, ενώ το κεφάλαιο κλείνει με την αξιολόγηση της εικόνας της Τουρκίας ως παράγοντα ήπιας ισχύος και τον εντοπισμό των στοιχείων που λαμβάνει η εικόνα της χώρας στη διεθνή βιβλιογραφία.

Στο τρίτο κεφάλαιο διεξάγεται η εμπειρική ανάλυση, η οποία εστιάζει στις απεικονίσεις του Προέδρου της Τουρκίας Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν, καθώς και της Τουρκίας ως κράτους στον λόγο εκπροσώπων του αμερικανικού πολιτικού συστήματος. Η ανάλυση επικεντρώνεται στον δημόσιο λόγο του Αμερικανού Προέδρου Ντόναλντ Τραμπ, αλλά και εκπροσώπων των δύο κύριων κομματικών παρατάξεων των ΗΠΑ. Ως προς το χρονικό πλαίσιο, η ανάλυση παρακολουθεί το τελευταίο έτος της διακυβέρνησης Τραμπ στην πορεία προς τις προεδρικές αμερικανικές εκλογές τον Νοέμβριο του 2020 και έχει ως άξονες κομβικά γεγονότα τα οποία επηρέασαν τις αμερικανοτουρκικές σχέσεις στο εν λόγω διάστημα.

Στο τέταρτο και τελευταίο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα συμπεράσματα της έρευνας, καθώς και οι απαντήσεις στα ερευνητικά ερωτήματα που τέθηκαν κατά τη διάρκεια της θεωρητικής θεμελίωσης της εργασίας.

Κεφάλαιο 1^ο - Ιστορικό πλαίσιο

1.1 Εισαγωγή

Σκοπός του παρόντος κεφαλαίου είναι να παρουσιάσει το ιστορικό πλαίσιο ανάπτυξης των αμερικανοτουρκικών σχέσεων από την ίδρυση της Δημοκρατίας της Τουρκίας το 1923 έως και την πιο πρόσφατη περίοδο της διακυβέρνησης Ερντογάν. Αρχικά γίνεται αναφορά στο ευρύτερο γεωπολιτικό περιβάλλον της Τουρκίας ούτως ώστε να αποτυπωθεί η θέση του σύγχρονου τουρκικού κράτους στη νέα διεθνοπολιτική πραγματικότητα που προέκυψε μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Εν συνεχεία αναδεικνύονται οι εξωτερικοί, αλλά και οι εσωτερικοί παράγοντες οι οποίοι διαμόρφωσαν τους βασικούς άξονες της τουρκικής εξωτερικής πολιτικής αρχικά κατά την ψυχροπολεμική και μεταψυχροπολεμική περίοδο, για να φτάσουμε στον 21^ο αιώνα και την ανάληψη της εξουσίας από τον Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν. Το γεγονός αυτό εγκαινίασε μια νέα εποχή για την πολιτική ζωή της Τουρκίας γενικότερα, αλλά και τον προσανατολισμό της εξωτερικής της πολιτικής ειδικότερα.

Ακολουθούν δύο ενότητες όπου παρουσιάζεται η θέση της Τουρκίας έναντι των ΗΠΑ ως βασικός παράγοντας διαμόρφωσης των επιλογών της εξωτερικής πολιτικής της πρώτης καθώς και η προσέγγιση των ΗΠΑ σε ό,τι αφορά τον ρόλο και τη θέση της Τουρκίας σε συνάρτηση με τις αμερικανικές στρατηγικές προτεραιότητες στην πορεία επτά δεκαετιών αμερικανοτουρκικών σχέσεων.

Οι δύο τελευταίες ενότητες του κεφαλαίου μεταφέρουν τη συζήτηση στην παρούσα συγκυρία, πραγματευόμενες καταρχάς την τρέχουσα κατάσταση των αμερικανοτουρκικών σχέσεων, αποτυπώνοντας κατά δεύτερον το παρόν γεωπολιτικό περιβάλλον εντός του οποίου δρα και η Τουρκία και τις προκλήσεις που αυτό συνεπάγεται για τις επιδιώξεις της τουρκικής εξωτερικής πολιτικής.

1.2 Γεωπολιτικό περιβάλλον της Τουρκίας

Η σύγχρονη Τουρκία αποτελεί τον κοσμικό διάδοχο της ισλαμικής οθωμανικής αυτοκρατορίας και βρίσκεται στο σταυροδρόμι των ισλαμικού και δυτικού πολιτισμού (Shah 2010). Από άποψη ταυτότητας, θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως «διχασμένο κράτος» (Huntington 1997), το οποίο υπερβαίνει το χάσμα μεταξύ ανατολικού και δυτικού πολιτισμού.

Η Τουρκία βρίσκεται σε μια γεωγραφική θέση όπου συναντώνται πολλαπλές ασταθείς στρατηγικά περιοχές, κάτι που την εκθέτει έναντι πολλαπλών κινδύνων (Gulmez 2020). Οι περιφερειακές φιλοδοξίες της Τουρκίας έχουν αμφισβητηθεί από το Ιράν, την Αίγυπτο και το Ισραήλ στη Μέση Ανατολή, ενώ η Ρωσία και η Σαουδική Αραβία έχουν υπονομεύσει την επιρροή της Τουρκίας στην Κεντρική Ασία, τον Καύκασο και τα Βαλκάνια. Αυτή η περίπλοκη γειτονιά οδήγησε αρχικά τους ιδρυτές της Τουρκικής Δημοκρατίας να ασκήσουν με σύνεση την εξωτερική πολιτική και να δώσουν έμφαση στη στρατηγική αυτονομία της Τουρκίας (Hale 2013).

Καθώς δεν διέθετε τις οικονομικές και στρατιωτικές δυνατότητες που χρειαζόταν για να διατηρήσει την αυτοδυναμία της, η Τουρκία έπρεπε να βασίζεται στις εγγυήσεις ασφαλείας και την οικονομική βοήθεια των ΗΠΑ (Hale 2013). Τόσο η αμερικανική πολιτική «δανεισμού και μίσθωσης» κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, όσο και τα μεταπολεμικά προγράμματα βοήθειας, κατέστησαν την οικονομική και στρατιωτική ανάπτυξη της Τουρκίας σε μεγάλο βαθμό εξαρτημένη από τις ΗΠΑ (Oran 2011).

Η Τουρκία επεδίωξε να εδραιώσει την κρατική της υπόσταση και τη διεθνή αναγνώρισή της μέσω της ιδιότητάς της ως μέλους του NATO (Kinacioğlu 2017). Επιπλέον, η διαδικασία εκσυγχρονισμού της Τουρκίας και η μετάβασή της στο πολυκομματικό δημοκρατικό σύστημα τη δεκαετία του 1950 ενισχύθηκαν από τη συμμαχία της με τις ΗΠΑ και το NATO (Gulmez 2020).

Παρά τη συμμετοχή της στο NATO, η συμμαχική πολιτική της Τουρκίας αντανάκλούσε μια εγγενή ένταση καθώς και μία διακύμανση μεταξύ εξάρτησης και στρατηγικής αυτονομίας. Συνδύαζε έτσι την ευρωπαϊκή στρατηγική της εξάρτησης σε θέματα ασφάλειας του Ψυχρού Πολέμου με τις στρατηγικές της Μέσης Ανατολής που βασίζονται στην αυτονομία. Αντιλαμβανόμενα την έννοια της συμμαχίας ως «υποταγή», πολλά κράτη της Μέσης Ανατολής επεδίωξαν μια ευέλικτη, συναλλακτική εταιρική σχέση με τις ΗΠΑ που στηριζόταν σε συχνές απειλές μετατόπισης της πίστης τους στο αντίπαλο μπλοκ (Walt 1987). Αντίθετα, τα δυτικοευρωπαϊκά κράτη τόνιζαν την αφοσίωση και την εξάρτησή τους σε θέματα ασφάλειας από τις ΗΠΑ. Από την πλευρά της, η προσέγγιση της Τουρκίας προς τη συμμαχία με τις ΗΠΑ ήταν αμφίσημη, καθώς εναλλάσσονταν μεταξύ των ανησυχιών της Μέσης Ανατολής και της Ευρώπης (Hale 2013).

Από τα τέλη της δεκαετίας του 1950 οι τουρκικές κυβερνήσεις κατέφευγαν συχνά σε απειλές εγκατάλειψης της συμμαχίας με τις ΗΠΑ. Για παράδειγμα, η κυβέρνηση Μεντέρές (1950-1960), η οποία ηγήθηκε της «χρυσής εποχής» των σχέσεων ΗΠΑ-Τουρκίας με το άνοιγμα της στρατιωτικής βάσης του Ιντσιρλίκ, την υπογραφή συμφωνιών ασφαλείας και οικονομικής συνεργασίας με τις ΗΠΑ και την ανοιχτά φιλοαμερικανική στάση στην εξωτερική πολιτική, άρχισε να εξετάζει τη Σοβιετική Ένωση ως εναλλακτικό εταίρο όταν οι ΗΠΑ αρνήθηκαν μεγαλύτερη οικονομική βοήθεια (Hale 2013 - Oran 2011). Δύο περιστατικά τη δεκαετία του 1960 οδήγησαν την Τουρκία να δηλώσει ότι μπορεί να επανεξετάσει τη συμμαχία με τις ΗΠΑ: πρώτον, όταν οι ΗΠΑ απέσυραν μονομερώς τους πυραύλους Jupiter από τη Σμύρνη (Τουρκία) χωρίς να συμβουλευτούν την Τουρκία και δεύτερον, όταν ο πρόεδρος των ΗΠΑ Τζόνσον έστειλε επιστολή στον Τούρκο πρωθυπουργό προειδοποιώντας ότι το NATO μπορεί να επανεξετάσει την αμυντική του δέσμευση προς την Τουρκία σε περίπτωση σύρραξης στην Κύπρο (Guney 2008). Η αμερικανική προειδοποίηση απέτρεψε μια πιθανή τουρκική στρατιωτική επιχείρηση στην Κύπρο το 1964, αλλά υπονόμευσε σημαντικά την αξιοπιστία του NATO στα μάτια των Τούρκων υπευθύνων εξωτερικής πολιτικής. Και τα δύο περιστατικά αύξησαν τον φόβο της Τουρκίας για εγκατάλειψη απέναντι σε μια πιθανή σοβιετική απειλή στη διάρκεια της δεκαετίας του 1960.

Ένα εύλογο συμπέρασμα εκ των ανωτέρω είναι ότι η Τουρκία αντιτίθετο σε μια άνευ όρων εξάρτηση από τις ΗΠΑ σε θέματα ασφάλειας. Ανέπτυξε οικονομικούς και πολιτικούς δεσμούς με χώρες του Τρίτου Κόσμου κατά τις δεκαετίες του 1960 και 1970 (Oran 2011), ενώ απογοητεύτηκε επίσης από την πολιτική αιρεσιμότητα¹ της στρατιωτικής βοήθειας των ΗΠΑ, η οποία δεν επέτρεπε στην Τουρκία να χρησιμοποιεί τον αμερικανικό στρατιωτικό εξοπλισμό χωρίς αμερικανική έγκριση. Έτσι, προσπάθησε να διαφοροποιήσει τις πηγές οικονομικής και στρατιωτικής βοήθειας καλλιεργώντας στενότερες σχέσεις με την ΕΣΣΔ και τον ισλαμικό κόσμο (Hale 2013). Επίσης, αναθεώρησε τις υφιστάμενες συμφωνίες συνεργασίας μεταξύ της Τουρκίας και των ΗΠΑ, εντάσσοντάς τες σε μια ενιαία «συνθήκη-ομπρέλα». Σύμφωνα με την αναθεωρημένη συνθήκη, η Τουρκία άρχισε να απολαμβάνει πλήρη κυριαρχία επί των στρατιωτικών βάσεων, απαγορεύοντας στις ΗΠΑ να προσθέτουν ή να αφαιρούν εξοπλισμό από τις βάσεις χωρίς να ενημερώνουν την Τουρκία. Επιπλέον, τόνισε το δικαίωμά της να περιορίζει τη χρήση των βάσεων και απαγόρευσε στις ΗΠΑ να χρησιμοποιούν τις στρατιωτικές βάσεις για επίθεση κατά τρίτης χώρας χωρίς την έγκριση της Τουρκίας (Oran

¹ Η πολιτική αιρεσιμότητα ορίζεται ως "η άσκηση πίεσης από την κυβέρνηση-πάροχο βοήθειας με την απειλή τερματισμού της βοήθειας ή την πραγματική διακοπή ή μείωσή της εάν δεν τηρηθούν οι όροι από τον αποδέκτη" (Stokke, 1995).

2011). Η περιφρόνηση της Τουρκίας προς τις ΗΠΑ αυξήθηκε το 1974, όταν η Τουρκία διεξήγαγε μονομερείς στρατιωτικές επιχειρήσεις στην Κύπρο. Η Τουρκία αντιστάθηκε επίσης στις πολιτικές πιέσεις του Αμερικανού προέδρου Νίξον να σταματήσει την παραγωγή οπίου. Κατά συνέπεια, το Κογκρέσο των ΗΠΑ επέβαλε εμπάργκο όπλων στην Τουρκία μεταξύ 1975 και 1978. Σε αντάλλαγμα, η Τουρκία ακύρωσε τις συμφωνίες με τις ΗΠΑ και έκλεισε τις στρατιωτικές βάσεις (Gulmez 2020).

Δύο εξωτερικά γεγονότα στη Μέση Ανατολή, η ιρανική ισλαμική επανάσταση και η σοβιετική εισβολή στο Αφγανιστάν το 1979, οδήγησαν στην αναβίωση της συμμαχίας ΗΠΑ-Τουρκίας. Το πραξικόπημα του 1980 στην Τουρκία μετέτρεψε την τουρκική εξωτερική πολιτική ξανά σε φιλοαμερικανική (Hale 2013). Η Τουρκία άνοιξε εκ νέου τις αμερικανικές βάσεις και υπέγραψε το 1980 τη Συμφωνία Αμυντικής και Οικονομικής Συνεργασίας (DECA, 32 UST 3323) με τις ΗΠΑ. Παρόμοια με την προηγούμενη «συνθήκη-ομπρέλα», η DECA όριζε ότι οι στρατιωτικές βάσεις βρίσκονταν υπό την πλήρη κυριαρχία της Τουρκίας και μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν μόνο για επιχειρήσεις του NATO (εκτός αν η Τουρκία αποφάσιζε διαφορετικά). Στην τουρκική εσωτερική πολιτική, τόσο οι φιλοσοβιετικές όσο και οι αντιαμερικανικές αριστερές και ισλαμιστικές πολιτικές απόψεις καταστέλλονταν σε μεγάλο βαθμό. Συνολικά, η διπλή έμφαση της Τουρκίας στη στρατηγική αυτονομία και στην εξάρτηση της ασφάλειας από τις ΗΠΑ ακολούθησε καθ' όλη τη διάρκεια της δεκαετίας του 1980. Η τουρκοαμερικανική συμμαχία μετατράπηκε σε «στρατηγική» εταιρική σχέση και στη συνέχεια σε «πρότυπη» εταιρική σχέση μετά την εξαφάνιση των συστημικών πιέσεων του Ψυχρού Πολέμου (Gulmez 2020).

Με τη μειωμένη απειλή από τη Μόσχα, η θέση περί εξισορρόπησης των απειλών² έχασε εν μέρει την επεξηγηματική της δύναμη για την ένταξη της Τουρκίας στο NATO στη μεταψυχροπολεμική εποχή (Gulmez 2020). Ωστόσο, οι συγκρούσεις της Τουρκίας με τους γείτονές της, όπως για παράδειγμα, με το Ιράκ, το Ιράν και τη Συρία για τη διαχείριση των υδάτινων πόρων και την καταπολέμηση της τρομοκρατίας του PKK, με την Ελλάδα και την Κύπρο για την κυριαρχία στο Αιγαίο και τη βόρεια Κύπρο, με τη Βουλγαρία για τα δικαιώματα της τουρκικής μειονότητας, σήμαιναν μια συνεχιζόμενη εξάρτηση σε θέματα ασφάλειας από

² Σύμφωνα με τη θεωρία της εξισορρόπησης των απειλών (balance of threats) του Stephen M. Walt, η συμμαχική συμπεριφορά των κρατών καθορίζεται από την απειλή που αντιλαμβάνονται από άλλα κράτη. Ο Walt υποστηρίζει ότι τα κράτη γενικά εξισορροπούνται συμμαχώντας ενάντια σε μια αντιλαμβανόμενη απειλή, αλλά τα πολύ αδύναμα κράτη είναι πιο πιθανό να συμμαχήσουν με την ανερχόμενη απειλή για να προστατεύσουν τη δική τους ασφάλεια (Walt, 1987).

τις ΗΠΑ. Η ανάγκη της Τουρκίας για οικονομική και στρατιωτική βοήθεια αυξήθηκε λόγω της πολιτικής αστάθειας και των οικονομικών κρίσεων καθ' όλη τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990. Εκτός από τις ανάγκες της σε ασφάλεια και χρηματοδότηση, η Τουρκία επωφελήθηκε από τη συνεχιζόμενη συμμαχία της με τις ΗΠΑ στο ιδεολογικό σχέδιο δυτικοποίησης (Gulmez 2020).

Ωστόσο, η απουσία ενός «κοινού στρατιωτικού συμφέροντος» οδήγησε τις ΗΠΑ να εξετάσουν το ενδεχόμενο αποχώρησης από τη Μέση Ανατολή και να μειώσουν τη στρατιωτική παρουσία και βοήθεια των ΗΠΑ στην Τουρκία (Guney 2008). Ο αυξανόμενος φόβος της εγκατάλειψης ανάγκασε την Τουρκία να υποστηρίξει ενεργά την επιχείρηση του προέδρου των ΗΠΑ George H. W. Bush στο Ιράκ. Αντιλαμβανόμενη τον πρώτο Πόλεμο του Κόλπου (1991) ως ευκαιρία για μεγαλύτερο λόγο στις υποθέσεις της Μέσης Ανατολής, η φιλοαμερικανική κυβέρνηση Özal της Τουρκίας επέτρεψε στις ΗΠΑ να χρησιμοποιήσουν τις βάσεις της. Ωστόσο, ο πόλεμος αποδείχθηκε πολύ δαπανηρός για την Τουρκία τόσο σε οικονομικό όσο και σε πολιτικό επίπεδο, οδηγώντας σε εισροή Ιρακινών Κούρδων προσφύγων και στη δημιουργία ενός ασφαλούς καταφυγίου για τη δράση του PKK στο βόρειο Ιράκ (Hale 2013). Οι υπεύθυνοι της τουρκικής εξωτερικής πολιτικής συνειδητοποίησαν ότι η συμμαχία της Τουρκίας με τις ΗΠΑ περιόριζε σημαντικά τις περιφερειακές φιλοδοξίες της Τουρκίας στη Μέση Ανατολή (Aydin 2009).

1.3 Η στάση της Τουρκίας έναντι των ΗΠΑ

Η τουρκική εξωτερική πολιτική χαρακτηρίζεται από την ίδρυση της σύγχρονης Τουρκίας από τον δυτικό της προσανατολισμό (Sander, 2006). Παρότι κατά την πρώιμη δημοκρατική εποχή η Τουρκία έπρεπε να είναι πιο προσεκτική απέναντι στη τότε νεοεμφανιζόμενη υπερδύναμη της Σοβιετικής Ένωσης και, ως εκ τούτου, επέλεξε να ακολουθήσει μια ουδέτερη εξωτερική πολιτική, οι εκσυγχρονιστικές μεταρρυθμίσεις του Ατατούρκ είχαν ως στόχο να δυτικοποιήσουν την τουρκική κοινωνία και να φέρουν την Τουρκία πιο κοντά στις δυτικές χώρες (Sander 2006). Οι εδαφικές απαιτήσεις και οι απειλές του Στάλιν μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο κατέστησαν τον δυτικό προσανατολισμό της Τουρκίας ακόμη πιο ισχυρό και εμφανή. Εντασσόμενη στο NATO και το Συμβούλιο της Ευρώπης, η Τουρκία είναι μια μοναδική περίπτωση χώρας με δυτικό πολιτικό και στρατηγικό προσανατολισμό και ανατολικά πολιτιστικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά (Örmeci 2020).

Καθ' όλη τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, η Τουρκία κρατήθηκε ως επί το πλείστον μακριά από τον ισλαμικό κόσμο και καθιέρωσε την εξωτερική της πολιτική σχεδόν αποκλειστικά στο πλαίσιο της δυναμικής του δυτικού μπλοκ, γεγονός που έκανε πολλούς διανοούμενους από τον ισλαμικό κόσμο να κατηγορήσουν την Τουρκία ως «τον χωροφύλακα της Δύσης» στην περιοχή (Ari 2006). Μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, η τουρκική εξωτερική πολιτική εισήλθε σε μια νέα εποχή. Καθώς οι ευκαιρίες αυξήθηκαν με την πτώση του "Σιδηρού Παραπετάσματος" στον Καύκασο, τα Βαλκάνια, τη Μέση Ανατολή και την Ασία, αυξήθηκαν και οι κίνδυνοι, όπως η τρομοκρατία και τα ριζοσπαστικά κινήματα (Örmeçi 2020).

Η εποχή μετά τον Ψυχρό Πόλεμο είχε ορισμένα νέα χαρακτηριστικά, με σημαντικότερο πως η Τουρκία, «αφού προηγουμένως περιβαλλόταν από τρεις πλευρές από ένα κράτος που ήταν, στην πραγματικότητα, ένα ενιαίο κράτος (ΕΣΣΔ) πολύ ισχυρότερο από την ίδια, τώρα περιβαλλόταν από μικρότερους γείτονες που ήταν ασθενέστεροι από την ίδια τόσο στρατιωτικά όσο και οικονομικά» (Hale 2013). Σε αυτό το πλαίσιο, η Τουρκία θα μπορούσε να περάσει μια νέα εποχή ουδετερότητας ως κύρια κατεύθυνση της εξωτερικής της πολιτικής, αλλά αυτό δεν συνέβη λόγω των νέων κινδύνων ασφαλείας που σχετίζονται με τα τρομοκρατικά κινήματα σε όλη την περιοχή και την έλλειψη σταθερότητας εκτός των συνόρων του δυτικού συστήματος ασφαλείας.

Κατά τη διάρκεια της μεταψυχροπολεμικής περιόδου, το NATO έσπευσε να επαναπροσδιοριστεί και να βρει νέες αποστολές για τα μέλη του, συμπεριλαμβανομένης της Τουρκίας. Κατά τη διάρκεια αυτής της συνεχιζόμενης μεταβατικής φάσης, μάλιστα, πολλοί Τούρκοι μελετητές, (Uslu 2000, Sander 2006), πίστευαν ότι ο ρόλος της Τουρκίας θα ήταν πιο σημαντικός στα μάτια των δυτικών εταίρων της, καθώς οι εθνοτικές και τοπικές συγκρούσεις γύρω από την Τουρκία αυξήθηκαν, η απειλή της Σοβιετικής Ρωσίας εξαλείφθηκε και η Τουρκία μπόρεσε να διατηρήσει τον εαυτό της ως νησίδα σταθερότητας σε μια ταραγμένη περιοχή. Ωστόσο, πολλοί άλλοι (Pipes 2009· Rubin 2016· Lévy 2018) θεώρησαν ότι, η Τουρκία, ως χώρα που έχει περισσότερο ισλαμιστικό και φιλορωσικό προσανατολισμό τα τελευταία χρόνια (εκτός από τα προβλήματά της όσον αφορά σε θέματα ασφάλειας, ζητήματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων και μαζικής μετανάστευσης) δεν είναι πλέον κατάλληλη να είναι εταίρος του NATO και σύμμαχος της Δύσης .

Σε αυτή τη νέα περίοδο, η ενεργειακή εξάρτηση της Τουρκίας από τη Ρωσία και το Ιράν αποτέλεσε επίσης μείζον ζήτημα και άλλαξε το κλασικό φιλοδυτικό πρότυπο εξωτερικής πολιτικής της Τουρκίας. Στις αρχές της δεκαετίας του 2000, ο Τούρκος στρατηγός Tuncer

Κιλινς (τότε γραμματέας του Συμβουλίου Εθνικής Ασφάλειας) υποστήριξε ακόμη και μια ριζική στροφή από το κλασικό παράδειγμα εξωτερικής πολιτικής και προσέφερε ένα νέο ευρασιατικό όραμα για την Τουρκία, το οποίο πρότεινε μια συμμαχία με τη Ρωσία, το Ιράν και την Κίνα αντί για τη Δύση (Hale 2013). Επιπλέον, το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης δεν άλλαξε μόνο τη διεθνή οικονομία, αλλά ενθάρρυνε επίσης τον πολυδιάστατο προσανατολισμό της εξωτερικής πολιτικής της Τουρκίας. Οι πολλαπλές ταυτότητες της Τουρκίας, συμπεριλαμβανομένων του μεσανατολικού (μουσουλμανικού) και του κεντροασιατικού (τουρκικού) υπόβαθρου της, έγιναν επίσης πιο σημαντικές σε αυτή τη νέα εποχή. Ενώ ορισμένοι αναλυτές είδαν αυτές τις ταυτότητες ως πηγή προβλημάτων όσον αφορά τη δυτική ολοκλήρωση, κάποιοι άλλοι εξήραν αυτές τις πολλαπλές ταυτότητες και υποστήριξαν ότι αυτές δεν είναι αντιφατικές ή ανταγωνιστικές, αλλά συμπληρωματικές, υπογραμμίζοντας ότι οι δεσμοί αυτοί θα μπορούσαν να επεκτείνουν την αμερικανική και ευρωπαϊκή επιρροή στη Μέση Ανατολή και την Κεντρική Ασία (Hale 2013). Το πολιτικό Ισλάμ και η ισλαμική ταυτότητα της Τουρκίας απέκτησαν πολύ μεγαλύτερη επιρροή σε αυτή τη νέα εποχή (Ögmeçi 2020).

Μέχρι τις αραβικές εξεγέρσεις και τη συριακή σύγκρουση, η εξωτερική πολιτική του ΑΚΡ επηρεάστηκε σε μεγάλο βαθμό από το όραμα του Αχμέτ Νταβούτογλου για την αύξηση της εθνικής επιρροής της Τουρκίας στα πρώην οθωμανικά εδάφη και στον ισλαμικό κόσμο.

Ο Νταβούτογλου υπήρξε ο κύριος σύμβουλος εξωτερικής πολιτικής του πρωθυπουργού Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν πριν διοριστεί υπουργός Εξωτερικών το 2009. Ως ακαδημαϊκός, έχει περιγράψει το δόγμα της εξωτερικής του πολιτικής σε διάφορα συγγράμματα, το σημαντικότερο από τα οποία είναι το βιβλίο του «Στρατηγικό βάθος»³.

Κατά τον Νταβούτογλου, η Τουρκία είναι μια χώρα της Μέσης Ανατολής, των Βαλκανίων, του Καυκάσου, της Κεντρικής Ασίας, Κασπίας, Μεσογείου, του Κόλπου και της Μαύρης Θάλασσας, όντας σε θέση ταυτόχρονα να ασκήσει επιρροή σε όλες αυτές τις περιοχές και να διεκδικήσει έναν παγκόσμιο στρατηγικό ρόλο. Δεδομένων των ανωτέρω, απορρίπτει την αντίληψη της Τουρκίας ως γέφυρας μεταξύ Ισλάμ και Δύσης, καθώς αυτό θα υποβίβαζε Τουρκία σε όργανο προώθησης των στρατηγικών συμφερόντων άλλων χωρών (Grigoriadis 2010).

³ Davutoglu, A. (2010) Το στρατηγικό βάθος: Η διεθνής θέση της Τουρκίας, Εκδόσεις Ποιότητα.

Η τουρκική εξωτερική πολιτική υπό τον Νταβούτογλου υιοθέτησε μια προσέγγιση «win-win» και το σύνθημα «μηδενικά προβλήματα με τους γείτονες». Ξεκινώντας ειρηνευτικές διαδικασίες για τη συμφιλίωση με την Κύπρο, την Αρμενία και τους Κούρδους, η Τουρκία προσπάθησε να καλλιεργήσει στενότερες οικονομικές και πολιτικές σχέσεις με περιφερειακές δυνάμεις στη γειτονιά της (Sözen 2010).

Το ξέσπασμα των αραβικών εξεγέρσεων, ο πόλεμος στη Συρία και η ανάδειξη του Ισλαμικού Κράτους ενεργοποίησαν εκ νέου τα αντανάκλαστικά της Τουρκίας περί απειλής κατά της εδαφικής της κυριαρχίας. Επιπλέον, εσωτερικές κρίσεις, όπως ο ανασχηματισμός του υπουργικού συμβουλίου το 2013, οι δημόσιες διαμαρτυρίες του Ιουνίου 2013 και η αποτυχημένη απόπειρα πραξικοπήματος τον Ιούλιο του 2016, αύξησαν την ανασφάλεια του καθεστώτος του ΑΚΡ. Η προσέγγιση «win-win» του Νταβούτογλου αντικαταστάθηκε από ένα όραμα προσανατολισμένο στην ασφάλεια (Gulmez 2020).

1.4 Η αμερικανική προσέγγιση της Τουρκίας

Ο τρόπος με τον οποίο οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής αξιολογούσαν ανέκαθεν τη γεωπολιτική θέση και αξία της Τουρκίας, καθώς και την μετέπειτα εξέλιξη των συμμαχικών σχέσεων μεταξύ των δύο χωρών, έχει διαμορφωθεί σε μεγάλο βαθμό από τις προτεραιότητες της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας. Η αμερικανοτουρκική συμμαχία υπήρξε προϊόν της αμερικανικής γεωπολιτικής προσέγγισης στο πλαίσιο του Ψυχρού Πολέμου, σύμφωνα με την οποία οι ΗΠΑ θεωρούσαν την Τουρκία στρατηγικό σύμμαχο κατά της σοβιετικής επέκτασης. Εν συνεχεία, η διακήρυξη του δόγματος Τρούμαν το 1947 οδήγησε στην ενίσχυση των στρατιωτικών δεσμών μεταξύ ΗΠΑ και Τουρκίας και αποτέλεσε τη βάση για την ένταξη της τελευταίας στο ΝΑΤΟ το 1952, όταν και η Τουρκία άρχισε να θεωρείται ως στρατηγικός πυλώνας της νότιας πτέρυγας του ΝΑΤΟ και φραγμός ενάντια στην κομμουνιστική απειλή στη Μέση Ανατολή και τη Μεσόγειο (Isyar 2005).

Καθ' όλη τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου η Τουρκία υπήρξε επίσης σημαντικός αποδέκτης αμερικανικού στρατιωτικού εξοπλισμού, παρέχοντας με τη σειρά της πρόσβαση σε στρατιωτικές εγκαταστάσεις για την παρακολούθηση των εξελίξεων στη Σοβιετική Ένωση. Παρότι η Τουρκία γενικά εντάσσεται στα γεωπολιτικά σχέδια των ΗΠΑ και παρά το γεγονός ότι οι δύο χώρες συνεργάστηκαν σε πολυάριθμες περιπτώσεις κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, το Κυπριακό πρόβλημα αποκάλυψε τα όρια της συμμαχίας (Ülgen 2021).

Η Τουρκία συνέχισε να έχει μεγάλη στρατηγική σημασία για τις Ηνωμένες Πολιτείες καθ' όλη τη διάρκεια της δεκαετίας του 1980. Η κεντρική σημασία της Τουρκίας για τις ΗΠΑ προερχόταν από το γεγονός ότι ήταν απαραίτητος στρατηγικός παράγοντας που συνέδεε τον δυτικό κόσμο με την ταραγμένη Μέση Ανατολή και αποτελούσε ρυθμιστικό κόμβο για την πρόσβαση στην περιοχή. Ως στρατηγικό εμπόδιο μεταξύ της Σοβιετικής Ένωσης και των χωρών της Μέσης Ανατολής η Τουρκία έπαιξε καθοριστικό ρόλο στη διατήρηση της σταθερότητας στην περιοχή και στην εξουδετέρωση των δυνητικών κινδύνων τόσο για την παγκόσμια ειρήνη, όσο και για την παγκόσμια στρατηγική των ΗΠΑ στο πλαίσιο της σύγκρουσης Ανατολής-Δύσης (Sander 2006).

Στη δεκαετία του '90 εισήχθη η έννοια της «ενισχυμένης εταιρικής σχέσης». Στο πλαίσιο αυτής της ενισχυμένης εταιρικής σχέσης, επιχειρήθηκε η διαφοροποίηση και η ανάπτυξη των σχέσεων όχι μόνο στον στρατιωτικό τομέα, αλλά και στον οικονομικό, εμπορικό, πολιτιστικό και κοινωνικό τομέα (Kandemir 2005).

Εντούτοις, το κουρδικό ζήτημα υπήρξε το κεντρικό στοιχείο ως προς τη διαμόρφωση και τον επαναπροσδιορισμό της φύσης και του πεδίου εφαρμογής των αμερικανοτουρκικών σχέσεων από το 1991 κι έπειτα. Ειδικότερα, η προσλαμβανόμενη «αδιαφορία» των ΗΠΑ έναντι του αγώνα της Τουρκίας κατά του παράνομου Εργατικού Κόμματος του Κουρδιστάν (PKK) και η υποστήριξή τους προς τους Κούρδους του βορείου Ιράκ ήταν μία από τις κύριες αιτίες εμφάνισης φαινομένων αντιαμερικανισμού στην Τουρκία (Cook 2017).

Οι αμερικανοτουρκικές σχέσεις γνώρισαν την πιο δύσκολη περίοδο της ιστορίας τους μετά την άρνηση του τουρκικού κοινοβουλίου την 1η Μαρτίου 2003 να επιτρέψει στα αμερικανικά στρατεύματα να ανοίξουν ένα βόρειο μέτωπο προς το Ιράκ από το τουρκικό έδαφος. Ωστόσο, η απόρριψη από το τουρκικό κοινοβούλιο της ανάπτυξης των αμερικανικών στρατευμάτων στην Τουρκία για την εισβολή στο Ιράκ θα πρέπει να εξεταστεί και υπό το φως της επίδρασης παραγόντων όπως η ταυτότητα, η ιδεολογία, οι κοινωνικές αλληλεπιδράσεις και η γλώσσα (Kandemir 2005).

Ενδεικτική των ανωτέρω ήταν άλλωστε η άνοδος του Κόμματος Δικαιοσύνης και Ανάπτυξης στην εξουσία ήδη από το 2002, η οποία προκάλεσε έναν ευρύτερο μετασχηματισμό στην εσωτερική και εξωτερική πολιτική σκηνή της χώρας, αντικατοπτρίζοντας αλλαγές ως προς την αυτοαντίληψη της ίδιας της Τουρκίας και τον ορισμό των βασικών συμφερόντων της έναντι των Ηνωμένων Πολιτειών (Kutlay & Öniş 2021).

Η άνοδος του ΑΚΡ στην εξουσία σηματοδότησε μία σημαντική αλλαγή ως προς το όραμα της εξωτερικής πολιτικής της Τουρκίας, στην αντίληψη των απειλών και στις διεθνείς φιλοδοξίες της. Η Τουρκία έχει καταστεί ενεργός παίκτης σε πολλαπλές περιοχές που κυμαίνονται από την Ευρώπη έως τη Μέση Ανατολή, από τον Καύκασο έως την Αφρική και από τη Μαύρη Θάλασσα έως τη Μεσόγειο, δημιούργησε στρατιωτικές βάσεις στο Κατάρ και τη Σομαλία και υποστήριξε διάφορες εγχώριες πρωτοβουλίες περιφερειακής συνεργασίας στα Βαλκάνια, τον Καύκασο, την Ασία και τις ισλαμικές και τουρκογενείς περιοχές (Öztürk 2021).

Παρότι ο μεταψυχροπολεμικός ακτιβισμός της Τουρκίας στην εξωτερική πολιτική δεν την έφερε αρχικά σε σύγκρουση με τις ΗΠΑ, οι αραβικές εξεγέρσεις και η συριακή σύγκρουση ανέδειξαν τις διαφορετικές αντιλήψεις αμοτέρων περί απειλών στο πλαίσιο της συμμαχίας ΗΠΑ-Τουρκίας. Η Τουρκία έδωσε προτεραιότητα στον αγώνα της κατά του Εργατικού Κόμματος του Κουρδιστάν (PKK) έναντι του Ισλαμικού Κράτους (IK). Ωστόσο, οι ΗΠΑ συμμάχησαν με τις κουρδικές πολιτοφυλακές της Συρίας υπό την ηγεσία των Μονάδων Προστασίας του Λαού (YPG) και του Κόμματος Δημοκρατικής Ένωσης (PYD), οι οποίες καταγγέλλθηκαν από την Τουρκία ως παρακλάδι της τρομοκρατικής οργάνωσης PKK. Αυτό υπονόμωσε την αξιοπιστία της συμμαχίας και τις εγγυήσεις ασφαλείας των ΗΠΑ στα μάτια των Τούρκων ιθυνόντων (Gulmez 2020).

Η αποτυχία της Τουρκίας να πείσει τις ΗΠΑ να αποσύρουν την υποστήριξή τους προς τα YPG και PYD και να την προμηθεύσουν με το αμερικανικό αμυντικό σύστημα Patriot, την οδήγησαν στην απόκτηση του πυραυλικού συστήματος S-400 από τη Ρωσία. Η Τουρκία ηγήθηκε επίσης της εναντίωσης στις αντιραϊκές και φιλοϊσραηλινές πρωτοβουλίες υπό την ηγεσία των ΗΠΑ στα Ηνωμένα Έθνη και σε άλλα διεθνή φόρουμ. Η αμφισβήτηση της ηγεμονίας των ΗΠΑ από το ΑΚΡ και οι περιφερειακές ηγετικές φιλοδοξίες του στον ισλαμικό κόσμο υπονόμωσαν τη φιλοαμερικανική στάση της Τουρκίας κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου (Gulmez 2020).

1.5 Η εξέλιξη στη δυναμική των αμερικανοτουρκικών σχέσεων

Οι αμερικανοτουρκικές σχέσεις ακολουθούν εδώ και αρκετό διάστημα καθοδική πορεία, κάτι που ισχύει και για τις σχέσεις της Άγκυρας με τη Δύση εν γένει Στην πραγματικότητα, ακόμη και κατά την περίοδο ακμής της βορειοατλαντικής συμμαχίας, η Τουρκία και οι Ηνωμένες Πολιτείες διακρίνονταν από διαφορετικές προτεραιότητες στον τομέα της εξωτερικής πολιτικής και προέβαιναν σε διαφορετικές εκτιμήσεις περί πιθανών απειλών εξαιτίας της ασυμμετρίας των σχέσεων ισχύος τους (Hoffman 2021).

Από το τέλος του Ψυχρού Πολέμου κι έπειτα η μεταξύ τους απόκλιση συμφερόντων έχει γίνει πιο ορατή εν τη απουσία κοινού εχθρού. Σήμερα ο αριθμός των θεμάτων στα οποία οι δύο πλευρές διαφωνούν υπερβαίνει τον αριθμό των θεμάτων στα οποία συμφωνούν. Η αμοιβαία δυσπιστία βαθαίνει, καθώς η Τουρκία και οι Ηνωμένες Πολιτείες αποτυγχάνουν συνεχώς να γεφυρώσουν τις διαφορές τους, τη στιγμή που η διάβρωση των θεσμικών πυλώνων της εταιρικής σχέσης τους με την πάροδο των ετών προβάλλει ένα τεράστιο εμπόδιο σε κάθε προσπάθεια αποκατάστασης της διμερούς συνεργασίας (Hoffman 2021).

Πέντε κυρίως κρίσεις έχουν δοκιμάσει τις σχέσεις ΗΠΑ-Τουρκίας τα τελευταία χρόνια: η αγορά των ρωσικών πυραυλικών αμυντικών συστημάτων S-400 από την Τουρκία και οι επακόλουθες κυρώσεις των ΗΠΑ εναντίον της Τουρκίας, οι Κούρδοι της Συρίας, η κρίση της Ανατολικής Μεσογείου και η δικαστική υπόθεση κατά της υπό τουρκική κρατική ιδιοκτησία Halkbank ως αποτέλεσμα κυρώσεων των ΗΠΑ κατά του Ιράν (Dalay 2021). Παρά τον μακρύ κατάλογο των διαφορών, ο πρώην Αμερικανός Πρόεδρος Ντόναλντ Τραμπ κατάφερε να προστατεύσει την Τουρκία από πολλές πιθανές τιμωρητικές ενέργειες, χάρη και στην ιδιαίτερη προσωπική σχέση που ανέπτυξε με τον Τούρκο Πρόεδρο Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν (Grigoriadis & Aras 2020).

Οι σχέσεις ΗΠΑ-Τουρκίας αφορούν ουσιαστικά έναν κυρίως τομέα, την εταιρική σχέση ασφάλειας που δημιουργήθηκε στο πλαίσιο του Ψυχρού Πολέμου. Εντούτοις, επί του παρόντος η γεωπολιτική αποσύνδεση και οι αποκλίνουσες αντιλήψεις περί ενδεχόμενων απειλών έχουν καταστεί το κυρίαρχο χαρακτηριστικό των σχέσεων ΗΠΑ-Τουρκίας, ενώ όπως καταδεικνύει η μακροχρόνια προστριβή μεταξύ της Τουρκίας και της Κεντρικής Διοίκησης των ΗΠΑ (CENTCOM) στη συριακή κρίση, οι στρατιωτικές σχέσεις οξύνονται όλο και περισσότερο (Dalay 2021).

Ένα από τα κύρια ζητήματα αποτελεί η αγορά ρωσικών συστημάτων αεροπορικής άμυνας S-400 από την Τουρκία, η οποία, σύμφωνα με δυτικούς αναλυτές, καταδεικνύει την

απομάκρυνση της Τουρκίας από το NATO και τις ΗΠΑ στον τομέα των αμυντικών προμηθειών και του γεωπολιτικού προσανατολισμού. Για την Τουρκία η αγορά S-400 δεν εξυπηρετεί αποκλειστικά (και σίγουρα όχι πρωτίστως) αμυντικούς σκοπούς, αλλά εμπεριέχει και γεωπολιτικά κίνητρα, καθώς ενίσχυσε τις ρωσοτουρκικές σχέσεις μετά την επαναπροσέγγισή τους το 2016, ιδίως στη Συρία, ύστερα από την κατάρριψη ενός ρωσικού αεροσκάφους από την Τουρκία το 2015. Παρότι η Ρωσία απέφυγε να μοιραστεί την σχετική με τα συστήματα S-400 τεχνολογία με την Τουρκία, η Τουρκία προχώρησε με την αγορά. Η εξέλιξη αυτή προβλημάτισε έντονα την Ουάσιγκτον, η οποία ανησυχεί ότι η κίνηση της Τουρκίας θα μπορούσε επίσης να ανοίξει τον ίδιο δρόμο και για άλλους εταίρους, όπως η Ινδία (Dalay 2021).

Γενικότερα, ο τρόπος με τον οποίο η Ουάσιγκτον και η Άγκυρα αναγιγνώσκουν το διεθνές σκηνικό διαφέρει. Σε μια εποχή που οι ΗΠΑ θεωρούν την Κίνα ως συστημικό αντίπαλο και οι σχέσεις με τη Ρωσία αναμένονται να γίνουν πιο ταραχώδεις, ο κυβερνών συνασπισμός στην Τουρκία, ο οποίος αποτελείται από τον Πρόεδρο Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν, το ακροδεξιό ΜHP και ομάδες και πρόσωπα που υποστηρίζουν ότι η Τουρκία πρέπει να ευθυγραμμιστεί περισσότερο με τη Ρωσία και την Κίνα, φαίνεται να πιστεύει ότι το σημερινό διεθνές σύστημα δεν είναι τόσο δυτικοκεντρικό όσο παλαιότερα (αν όχι και μεταδυτικό) και ως εκ τούτου η Τουρκία πρέπει εξυπηρετεί τα συμφέροντά της μέσω μιας πιο διαφοροποιημένης γεωπολιτικής εξισορρόπησης (Dalay 2021). Η ανάγνωση αυτή της διεθνούς πολιτικής από την Τουρκία μπορεί να φαίνεται ασυνήθιστη στην Ουάσιγκτον, αλλά ο κυβερνών συνασπισμός στην Άγκυρα θεωρεί ότι απλώς προσαρμόζεται στη νέα κατάσταση που διαμορφώνεται στην παγκόσμια πολιτική σκηνή (Öztürk 2021).

1.6 Τρέχουσες γεωπολιτικές προκλήσεις της Τουρκίας

Η στρατηγική αυτονομία⁴ αποτελεί μία νέα τάση στην Τουρκία (Kutlay & Öniş 2021). Πολλοί αναλυτές και υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής βλέπουν την ανεξαρτησία που υπαινίσσεται αυτή η έννοια ως τον πρωταρχικό στόχο της σύγχρονης τουρκικής εξωτερικής πολιτικής. Ωστόσο, στην πράξη η νεφελώδης αυτή έννοια σημαίνει τη μείωση της εξάρτησης της Τουρκίας από τη Δύση και όχι την ανάδειξή της σε εντελώς αυτόνομο ή ανεξάρτητο παράγοντα στις διεθνείς

⁴ Ως στρατηγική αυτονομία ορίζεται η ικανότητα ενός κράτους να προωθεί τα εθνικά του συμφέροντα και να υιοθετεί την προτιμώμενη εξωτερική του πολιτική χωρίς να εξαρτάται ή να χειραγωγείται από άλλα ξένα κράτη (Manohar Parrikar Institute for Defence Studies and Analyses, https://idsa.in/askanexpert/strategicautonomy_indiasecurity).

υποθέσεις (Lesser, Tastan, Dalay & Talbot, 2020). Για παράδειγμα, η Τουρκία εμφανίζεται λιγότερο πρόθυμη να διεκδικήσει τη «στρατηγική της αυτονομία» έναντι της Κίνας ή της Ρωσίας, με την κυβέρνηση Ερντογάν για παράδειγμα να τηρεί χαμηλούς τόνους απέναντι στη δίωξη των μουσουλμάνων Ουιγούρων προκειμένου να μην δυσαρεστήσει την Κίνα, ενώ παρόμοια προσοχή επιδεικνύει απέναντι στις ευαισθησίες και τις κόκκινες γραμμές της Ρωσίας. Η προσπάθεια αυτή καταδεικνύει το παράδοξο της τουρκικής εξωτερικής πολιτικής: η προσπάθεια μείωσης της εξάρτησης από τη Δύση έχει ως αποτέλεσμα την αυξημένη εξάρτηση της Τουρκίας από την Κίνα και τη Ρωσία (Dalay 2021).

Με την Τουρκία να εμπλέκεται στρατιωτικά στη Συρία, το Ιράκ και τη Λιβύη και να βρίσκεται σε αντιπαράθεση με την Ελλάδα, την Κύπρο, την Αίγυπτο και τη Γαλλία για τα θαλάσσια σύνορα της Ανατολικής Μεσογείου και τους δυνητικούς ενεργειακούς πόρους, δεν λείπουν τα πιθανά σημεία ανάφλεξης. Η πιθανότητα η Τουρκία να ενεργοποιήσει πλήρως το σύστημα αεράμυνας S-400 που αγόρασε από τη Ρωσία ή να επιδιώξει βαθύτερη συνεργασία με τη Μόσχα ως απάντηση στις κυρώσεις των ΗΠΑ συνεχίζει να απειλεί τη στρατηγική σχέση (Hoffman 2021).

Η ξεχωριστή απειλή κυρώσεων κατά της κρατικής Halkbank⁵ της Τουρκίας για την αποφυγή των κυρώσεων κατά του Ιράν πλανάται πάνω από την ήδη αποδυναμωμένη τουρκική οικονομία. Η αδυναμία της λίρας και το επίμονο έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών της Τουρκίας, σε συνδυασμό με την εξάντληση των συναλλαγματικών αποθεμάτων της Άγκυρας, θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε περαιτέρω οικονομικές αναταράξεις και, ενδεχομένως, σε μεγαλύτερη καταστολή των εγχώριων επικριτών του από τον Πρόεδρο Ερντογάν.

Στη Λιβύη, μια εύθραυστη κατάπαυση του πυρός έχει μέχρι στιγμής συγκρατήσει μια νέα φάση αυτής της διεθνοποιημένης σύγκρουσης, αλλά η Τουρκία στέκεται απέναντι σε μια σειρά περιφερειακών παικτών στηρίζοντας την αναγνωρισμένη από τον ΟΗΕ κυβέρνηση. Η σύγκρουση στη Λιβύη συνδέεται επίσης με μια ευρύτερη αντιπαράθεση μεταξύ της Τουρκίας και της Ελλάδας της για την Κύπρο, τη θαλάσσια οριοθέτηση και την εξερεύνηση ενεργειακών αποθεμάτων. Στη βόρεια Συρία, οι συχνές αψιμαχίες κατά μήκος των περίπλοκων γραμμών ελέγχου εγκυμονούν τον κίνδυνο κλιμάκωσης σε άμεσες συγκρούσεις με το καθεστώς Άσαντ, τη Ρωσία και τις υποστηριζόμενες από τις ΗΠΑ Συριακές Δημοκρατικές Δυνάμεις. Και στο

⁵ United States of America vs Turkiye Halk Bankasi AS, U.S. District Court Southern District of New York, <https://www.justice.gov/usao-sdny/press-release/file/1210401/download>.

Ναγκόρνο-Καραμπάχ ο χάρτης του Καυκάσου έχει αναδιαμορφωθεί ταχύτατα, με την Τουρκία και τη Ρωσία να έρχονται και πάλι αντιμέτωπες και τους παρατηρητές και τις δυνάμεις αντιπροσώπων των δύο πλευρών να βρίσκονται σε κοντινή απόσταση κατά μήκος ενός αμφισβητούμενου συνόρου (Hoffman 2021).

Πάνω από όλα αυτά τα ζητήματα βρίσκεται η διεκδικητική, ανεξάρτητη γραμμή εξωτερικής πολιτικής της Τουρκίας υπό τον πρόεδρο Ερντογάν και ο στενός, αν και με διακυμάνσεις, συντονισμός του με τον Ρώσο πρόεδρο Βλαντίμιρ Πούτιν, τάσεις που έχουν οδηγήσει πολλούς στην κυβέρνηση των ΗΠΑ να αμφισβητήσουν κατά πόσον η Τουρκία παραμένει ένας πλήρως αφοσιωμένος σύμμαχος (Hoffman 2021).

Σε συνέχεια της παρουσίασης του ευρύτερου γεωπολιτικού περιβάλλοντος εντός του οποίου διαμορφώθηκαν οι βασικές επιλογές της τουρκικής εξωτερικής πολιτικής, καθώς και του ιστορικού υπόβαθρου των αμερικανοτουρκικών σχέσεων από τη μεταπολεμική περίοδο έως και την πιο πρόσφατη επί διακυβέρνησης Ερντογάν, ακολουθεί η παρουσίαση του θεωρητικού μέρους της εργασίας, βάσει του οποίου θεμελιώνεται η εμπειρική ανάλυση του τρίτου κεφαλαίου.

Κεφάλαιο 2^ο – Θεωρητικό πλαίσιο

2.1 Εισαγωγή

Στο παρόν κεφάλαιο παρουσιάζονται τα αναλυτικά εργαλεία επί των οποίων βασίζεται η θεωρητική συγκρότηση της έρευνας. Ειδικότερα, αντλούνται αναλυτικά εργαλεία από δύο ερευνητικά πεδία. Από το ευρύτερο πεδίο της Επικοινωνίας και των Μέσων χρησιμοποιείται πρώτον η θεωρία περί εικόνας κρατών και η αλληλεπίδραση μεταξύ εικόνας ηγέτη και εικόνας κρατών, και δεύτερον, η θεωρία της στρατηγικής πλαισίωσης. Από το πεδίο των Διεθνών Σχέσεων χρησιμοποιείται η θεωρία της ήπιας ισχύος. Τις αμιγώς θεωρητικές αναφορές συμπληρώνουν ειδικές αναφορές στην εικόνα της Τουρκίας ως παράγοντα ήπιας ισχύος, καθώς και επισκόπηση της εικόνας της Τουρκίας στη διεθνή βιβλιογραφία.

Κεντρικό στοιχείο της επιλεγθείσας προσέγγισης είναι η διεπιστημονικότητα, η οποία αποσκοπεί στη δημιουργία μιας κατάλληλης αναλυτικής εργαλειοθήκης για την απάντηση των ερευνητικών ερωτημάτων που θα τεθούν εν συνεχεία.

2.2 Ορισμός της εικόνας και εικόνα κρατών

Οι εικόνες αποτελούν αναπαραστάσεις συλλογικών υποκειμένων. Η διαδικασία σχηματισμού της εικόνας είναι το αποτέλεσμα μιας συνεχούς διαλεκτικής διαδικασίας μεταξύ των εισερχόμενων μηνυμάτων και των ήδη διαμορφωμένων, υφιστάμενων εικόνων (Boulding 1956· Σαμαράς 2009). Η εικόνα την οποία το κράτος ως σύνολο παραγόμενων μηνυμάτων προβάλλει ενδέχεται να επιφέρει ριζική μεταβολή της υφισταμένης εικόνας που έχει στο μυαλό του ο δέκτης για το κράτος αυτό ή να επιφέρει μερική διαφοροποίηση προσθέτοντας νέα στοιχεία, ή και να μην έχει καμία επίδραση όταν οι εισερχόμενες πληροφορίες δεν καταφέρνουν να επηρεάσουν μια σαφώς διαμορφωμένη προϋπάρχουσα εικόνα (Boulding 1956).

Το αντικείμενο μιας εικόνας μπορεί να είναι ένας οργανισμός ή ένα κράτος. Στη δεύτερη περίπτωση, ο ορισμός της εθνικής εικόνας μπορεί να οριστεί ως η γνωστική αναπαράσταση που το υποκείμενο έχει για μια δεδομένη χώρα, τι ένα πρόσωπο πιστεύει ότι είναι αληθές για ένα έθνος και τον λαό του (Kunczik 1997). Ο σχηματισμός της εθνικής εικόνας είναι μια διαδικασία μακροχρόνια και ιστορικά προσδιορισμένη, δεδομένου πως «η εικόνα ενός κράτους είναι ουσιαστικά μια ιστορική εικόνα [...] ως αποτέλεσμα κοινών εμπειριών που ο λαός μοιράζεται» (Boulding 1959).

Οι εικόνες που προβάλλει ένα κράτος ευθύνονται για τον τρόπο αντιμετώπισής του από τους κατοίκους του αλλά και τους επισκέπτες του. Ένα κράτος, είτε διαχειρίζεται την εθνική ταυτότητα του είτε όχι, προβάλλει εικόνες (Fan 2006), οι οποίες ανεξαρτήτως των διαδικασιών συνειδητής στρατηγικής διαχείρισης της εθνικής του ταυτότητας, μπορεί να είναι «θετικές ή αρνητικές, εστιασμένες ή διάχυτες, στο μυαλό πολλών ή λίγων, που αναπτύχθηκαν εκ προθέσεως ή εξ ορισμού, οι οποίες σχηματίστηκαν από την εκπαίδευση, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, τα ταξίδια, τη μετανάστευση, την αγορά προϊόντων, τις εμπειρίες επιχειρήσεων ή συνδυασμό των ανωτέρω» (Paradopoulos & Heslop 2002).

Συνοπτικά, ως εικόνα ενός κράτους λογίζεται το σύνολο των πεποιθήσεων, ιδεών και εντυπώσεων που έχουν οι άνθρωποι για το εν λόγω κράτος (Gernter & Kotler 2004), κατά συνέπεια η εικόνα ενός κράτους συνιστά ένα από τα πολυτιμότερα περιουσιακά του στοιχεία. Η εικόνα ενός κράτους ωστόσο δεν είναι μονολιθική αλλά παράγει πολλαπλές απεικονίσεις (Fan 2006:8), οι οποίες εναλλάσσονται κατά καιρούς στο διεθνές σκηνικό και διαμορφώνονται από σωρεία παραγόντων, όπως οι τρέχουσες πολιτικές εξελίξεις, μία πρόσφατη κινηματογραφική ταινία ή ακόμη και τα δελτία ειδήσεων (O'Shaughnessy & O'Shaughnessy 2000).

2.2.1 Τυπολογία της εικόνας κρατών

Για το πεδίο των διεθνών σχέσεων δύο τύποι εικόνων διαθέτουν τη μεγαλύτερη σημασία: η εικόνα που έχει ένα κράτος για τον εαυτό του και η εικόνα των άλλων κρατών που αποτελούν το διεθνές του περιβάλλον (Boulding 1959).

Τη σημασία της εικόνας στις διεθνείς σχέσεις λόγω της δυνατότητας που παρέχει για πρόβλεψη της συμπεριφοράς των δρώντων στη διεθνή σκηνή ενισχύει και η άποψη ότι οι εικόνες είναι πρότυπα ή μορφές λογικών πεποιθήσεων για τον χαρακτήρα, τις προθέσεις, τα κίνητρα και τα συναισθήματα που αποδίδονται σε μια εξωτερική ομάδα ως σύνολο (Alexander κ.ά. 2005) και αλληλοσυνδέονται με τις έννοιες της ταυτότητας, των αντιλήψεων και των στερεοτύπων, αλλά διαθέτουν διακριτά χαρακτηριστικά ως μονάδες ανάλυσης (Feklyunina 2008).

Στις σχετικές μελέτες αναφέρονται τρία είδη εικόνας: πρώτον, οι αυτό-εικόνες (self-images), δηλαδή οι εικόνες που αφορούν το πώς βλέπει κάποιος την χώρα του· δεύτερον, οι προσλαμβανόμενες εικόνες (perceived images), δηλαδή οι εικόνες που άλλοι δρώντες έχουν για μια χώρα και τρίτον, οι επιθυμητές εικόνες (desired images), δηλαδή οι εικόνες που μια χώρα προβάλλει προς εσωτερικά ή εξωτερικά ακροατήρια (Feklyunina 2008).

Η συμπεριφορά ενός κράτους-έθνους στη διεθνή σκηνή επηρεάζεται και από τα τρία είδη εικόνας. Σύμφωνα με τη Feklyunina (2008), επειδή η αυτό-εικόνα εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από το πώς οι «σημαντικοί άλλοι» αντιλαμβάνονται ένα κράτος και επειδή μια από τις βασικές ανάγκες ενός κράτους, η οποία διαμορφώνει το πώς βλέπει τα εθνικά του συμφέροντα, είναι και η ανάγκη για «ομαδικό αυτοσεβασμό», η αντιλαμβανόμενη έλλειψη σεβασμού από άλλα κράτη μπορεί να οδηγήσει στη δημιουργία αρνητικής αυτοεικόνας, γεγονός που μπορεί να αναγκάσει το κράτος να επανακαθορίσει τα συμφέροντά του κατά τέτοιο τρόπο ώστε η επιδίωξη αυτή να καταλήξει πιθανώς σε συμπεριφορά αυτοάμυνας στη διεθνή σκηνή με στόχο την αντιστάθμιση της αρνητικής εικόνας.

Ταυτόχρονα, το κτίσιμο της προβαλλόμενης εικόνας επηρεάζει σημαντικά τη διαμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής, καθώς μια χώρα που προσπαθεί να κτίσει μια επιθυμητή εικόνα χρειάζεται να την ενισχύει με συγκεκριμένα σημάδια ή πράξεις και ως εκ τούτου είναι κατά βάση περιορισμένες οι επιλογές εξωτερικής πολιτικής που διαθέτει, ούτως ώστε αυτές οι επιλογές να συνάδουν με το μήνυμα (Feklyunina 2008). Όλα τα παραπάνω λαμβάνουν χώρα στην προσπάθεια να συνάδει η «αντιλαμβανόμενη εικόνα» ενός έθνους όσο το δυνατόν περισσότερο με την «επιθυμητή εικόνα». Κατά συνέπεια, η εικόνα που έχει ένα υποκείμενο (άτομο, ομάδα, έθνος ή κράτος) στη διεθνή σκηνή για τον εαυτό του και για τους άλλους συμβάλλει σημαντικά στην χάραξη της εξωτερικής του πολιτικής και στη συμπεριφορά του έναντι των άλλων.

Κατά τους Herrmann & Fischerkeller (1995) οι εικόνες που έχουν οι δρώντες στη διεθνή σκηνή για τους άλλους δρώντες μπορεί να περιέχουν μια αξιολόγηση ότι ο «άλλος» συνιστά απειλή ή ευκαιρία προς εκμετάλλευση ή δυνατότητα για αμοιβαίο κέρδος. Πέντε εικόνες με τα αντίστοιχα χαρακτηριστικά έχουν τυποληγηθεί στην σχετική βιβλιογραφία (Bilali 2010· Herrmann & Fischerkeller, 1995):

Πρώτον, ο εχθρός: Η εικόνα του εχθρού προκύπτει όταν δύο έθνη θεωρούνται ως πολύ ανταγωνιστικά, αλλά διαθέτοντας παρόμοια επίπεδα ισχύος και πολιτισμού αμφοτέρωτα τα έθνη χαρακτηρίζονται από το αίσθημα της αμοιβαίας απειλής (Bilali 2010). Η εικόνα του άλλου ως πολύ εχθρικού, ικανού για δολοπλοκίες και αναξιόπιστου εξυπηρετεί τον στόχο της δικαιολόγησης της επιθετικής τάσης.

Δεύτερον, ο σύμμαχος: Η εικόνα του συμμάχου εμφανίζεται όταν ο άλλος θεωρείται ως ίσος σε πολιτισμικό δυναμικό και ισχύ και ως έχων τους ίδιους στόχους και συμφέροντα, με αποτέλεσμα οι δρώντες να θεωρούν τη σχέση τους ως ευκαιρία για αμοιβαίο κέρδος και να

εμφανίζεται συνεπώς η τάση για συνεργασία (Bilali 2010). Η εικόνα του συμμάχου που σχηματίζεται ως αποτέλεσμα μιας τέτοιας αξιολόγησης συμπεριλαμβάνει την αντίληψη της εξωομάδας με θετικά κατά βάση χαρακτηριστικά, όπως συνεργάσιμη, αξιόπιστη και δημοκρατική (Alexander κ.ά., 2005).

Τρίτον, ο βάρβαρος: Η εικόνα του βάρβαρου εμφανίζεται όταν ο άλλος θεωρείται πως έχει στόχους ασύμβατους με την έσω-ομάδα που σχηματίζει την αντίληψη, είναι ισχυρός αλλά πολιτισμικά κατώτερος (Bilali 2010). Η πολιτισμική κατωτερότητα προκαλεί ανασφάλεια και αδυναμία πρόβλεψης των πράξεων της άλλης πλευράς και κάτω από αυτές τις συνθήκες η καλύτερη στρατηγική για αντιμετώπιση τέτοιας απειλής θεωρείται η αυτοπροστασία μέσω αυτοαπομόνωσης δηλαδή η αποφυγή ή η απόσυρση (Bilali 2010). Η εξωομάδα παρουσιάζεται ως βίαιη, σκληρή, παράλογη και ανήθικη (Alexander κ.ά., 2005).

Τέταρτον, ο ιμπεριαλιστής: Η εικόνα του ιμπεριαλιστή δημιουργείται όταν ο άλλος δρών θεωρείται πιο ισχυρός και με παρόμοιο ή υψηλότερο πολιτισμικό στάτους από ένα άλλο έθνος, με αποτέλεσμα να παρουσιάζεται ως πολύ εξελιγμένος από την άποψη των διαδικασιών λήψης αποφάσεων και των θεσμών του, ικανός για χάραξη πολύπλοκων στρατηγικών, αλλά εκμεταλλεζόμενος τους πόρους της χώρας του άλλου (Bilali 2010). Μια τέτοια εικόνα του άλλου νομιμοποιεί τάσεις αντίστασης και επανάστασης. Η εξωομάδα θεωρείται ως υπεροπτική, πατερναλιστική, εξουσιαστική και εκμεταλλευτική και πιστεύεται ότι κάποια μέλη της εσωομάδας έχουν εξαγοραστεί από την εξωομάδα επιτρέποντας να χρησιμοποιούνται ως πόνια των ιμπεριαλιστών (Alexander κ.ά., 2005). Συνεπώς μέλη της εσωομάδας δαιμονοποιούνται με απώτερο στόχο είτε την κινητοποίηση κατά της εξωομάδας είτε την εξυπηρέτηση των συμφερόντων της κατηγορούσας εσωτερικής υποομάδας.

Πέμπτον, ο εξαρτώμενος: Η εικόνα του εξαρτώμενου παρουσιάζει ένα έθνος ως κατώτερο με όρους ισχύος και πολιτισμού, αλλά και ως ευκαιρία για αύξηση των κερδών κάποιου άλλου, με αποτέλεσμα η ισχυρότερη χώρα να τείνει εξαιτίας αυτής της εικόνας να εκμεταλλεύεται την πιο αδύναμη και να θεωρεί αυτήν την τάση ως νόμιμη και ηθική συμπεριφορά (Bilali 2010). Η εκμετάλλευση αυτή μάλιστα προβάλλεται ως βοήθεια ή προστασία του κατώτερου σε ισχύ και πολιτισμό έθνους από τον εαυτό του (Alexander κ.ά. 2005)

Οι αποφάσεις και οι εξελίξεις στη διεθνή σκηνή και τις διεθνείς σχέσεις αντικατοπτρίζουν τις εικόνες που οι λαμβάνουσες τις αποφάσεις κυρίαρχες ελίτ έχουν στο μυαλό τους για τα ίδια τα κράτη τους (την εσωομάδα) και τα άλλα κράτη (την εξωομάδα) (Özkeçeci 2012).

Συμπερασματικά, η συσσωρευμένη γνώση και εμπειρία των ατόμων, των ομάδων και των κρατών σε συνδυασμό με τα συναισθήματα, τα στερεότυπα και τις προκαταλήψεις τους, συμβάλλουν στον σχηματισμό μιας εικόνας για τον «εαυτό» τους και τους «άλλους» ως αποτέλεσμα αξιολογικών κρίσεων. Θεωρείται πως αυτή η εικόνα επηρεάζει τις αποφάσεις, τις στάσεις και τις συμπεριφορές τους.

2.2.2 Εικόνα κρατών και ήπια ισχύς

Τις τελευταίες δεκαετίες γίνεται συχνά διάκριση μεταξύ «σκληρής ισχύος» (hard power) και «ήπιας ισχύος» (soft power), με την πρώτη να είναι καταναγκαστική και τη δεύτερη να στηρίζεται στο ότι είναι ελκυστική. Ο Nye (2006) καθιέρωσε την έννοια του «soft power» και την όρισε ως τον τρόπο να αποκτά κάποιο κράτος τα αποτελέσματα που θέλει μέσω της πειθούς και της γοητείας.

Σύμφωνα με τον Nye (2006), η ήπια ισχύς συνίσταται από την ικανότητα διαμόρφωσης των προτιμήσεων των άλλων. Ο Waltz (2011) σε ομιλία του αντιμετωπίζει την ήπια ισχύ ως την ικανότητα να επηρεάζεις τους άλλους περισσότερο απ' ό,τι μπορούν εκείνοι να επηρεάσουν εσένα.

Η ήπια ισχύς μιας χώρας πηγάζει κυρίως από τρεις παράγοντες: τον πολιτισμό της, τις πολιτικές της αξίες και την εξωτερική πολιτική της. Αντίστοιχα, μία χώρα που διανύει περίοδο οικονομικής και στρατιωτική ύφεσης είναι πιθανόν όχι μόνο να απωλέσει πόρους σκληρής ισχύος, αλλά έως ένα βαθμό και την ελκυστικότητά της (Nye 2004).

Ο Boulding (1989) αναλύει έναν τύπο αυτής της ισχύος, τον οποίο ονομάζει ενοποιητική ισχύ. Η ενοποιητική ισχύς εκφράζεται με πολλούς αλλά σχεδόν αφανείς τρόπους, γεγονός που την καθιστά δυσδιάκριτη αλλά και μη μετρήσιμη. Η εσωτερική ή ενοποιητική ισχύς είναι ο καταλυτικός εκείνος παράγοντας που καθιστά αποτελεσματικότερη εφαρμογή των άλλων μορφών ισχύος, όπως της οικονομικής και της στρατιωτικής. Ακριβώς λόγω της αφανούς έκφρασης αυτού του είδους ισχύος και της δυσδιάκριτης καταγραφής της, η εργαλειοποίησή της δεν είναι εύκολη αλλά επιχειρείται να εντοπιστεί μέσα από την έκφραση της επιρροής.

Ένα από τα προβλήματα στην έννοια της ήπιας ισχύος προέρχονται ακριβώς από την έννοια της γοητείας. Ο Nye (2006) ουσιαστικά συσχετίζει τις ανθρώπινες με τις διεθνείς σχέσεις και θεωρεί ότι τα κράτη γοητεύονται με τρόπο παρόμοιο με τους ανθρώπους. Η έρευνα του Mead (2004) προσπαθεί να καλύψει αυτό το κενό προτείνοντας μια διαφορετική ταξινόμηση της σκληρής και της ήπιας ισχύος. Διαχωρίζει την σκληρή ισχύ σε στρατιωτική και οικονομική,

ονομάζοντας την πρώτη «αιχμηρή ισχύ» και τη δεύτερη ως «κολλώδη ισχύ», ενώ διαχωρίζει την ήπια ισχύ σε «γλυκιά ισχύ» και «ηγεμονική ισχύ», όπου γλυκιά ισχύς είναι ο πολιτισμός, η κουλτούρα και οι αξίες οι οποίες έχουν σκοπό να γοητεύσουν τον αντίπαλο, ενώ η ηγεμονική ισχύς έχει στόχο να επιβάλλει μια συγκεκριμένη ιδεολογία.

2.2.3 Εικόνα κρατών και εικόνα ηγέτη

Παράλληλα με την εθνική εικόνα, η εικόνα του πολιτικού ηγέτη μιας χώρας έχει αποκτήσει μεγάλη σημασία στη διεθνή σκηνή λόγω της αύξησης της εξατομικευμένης διεθνούς αναφοράς των μέσων ενημέρωσης (Balmas, 2017· Balmas & Sheaffer, 2014· Lass, 1995). Όπως υποστηρίζει ο Snow (2009), ένας εθνικός ηγέτης μπορεί να κατευθύνει τη φήμη του έθνους του στο εξωτερικό και ως εκ τούτου λειτουργεί και ως κύριος παράγοντας.

Μια αρνητική εικόνα της κυβέρνησης μιας χώρας μπορεί να βλάψει την εικόνα του κράτους: «Είναι πιθανό ότι μια για μεγάλο χρονικό διάστημα διεθνώς αντιδημοφιλής κυβέρνηση μπορεί να προκαλέσει ζημιά στο "εμπορικό σήμα του έθνους", η οποία είναι πολύ δύσκολο να αναιρεθεί» (Anholt 2007). Οι αντιλαμβανόμενες συσχετίσεις μεταξύ της εικόνας ενός πολιτικού ηγέτη και της εικόνας της χώρας του μπορούν να εξηγηθούν μέσω της λεγόμενης μεταφοράς εικόνας μεταξύ των εικόνων των χωρών και των εικόνων των οντοτήτων που τις απαρτίζουν, όπως οι πολιτικοί, οι εγχώριοι οργανισμοί, τα προϊόντα και τα εμπορικά σήματα, η οποία ορίζεται ως «spillover effect». Αυτές οι επιδράσεις μεταφοράς συμβαίνουν ιδιαίτερα όταν οι δύο οντότητες (πολιτικός ηγέτης και χώρα προέλευσης) γίνονται αντιληπτές ως έχουσες παρόμοια χαρακτηριστικά (Ingenhoff & Klein, 2018).

Η ηγεσία ενός κράτους αλλά και η προσωπικότητα του ηγέτη αποτελεί καίριο στοιχείο της ισχύος. Τα χαρακτηριστικά του ηγέτη όπως η σωφροσύνη ή ο παραλογισμός μπορεί να έχουν άμεσες επιπτώσεις στη θέση ισχύος που κατέχει μια χώρα, είτε αρνητικές είτε θετικές. Ο πολιτικός ηγέτης και τα συναφή πολιτικά χαρακτηριστικά του, καθώς και τα προσωπικά του χαρακτηριστικά, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά την εφαρμογή εκστρατειών δημόσιας διπλωματίας και στρατηγικής επικοινωνίας της χώρας, καθώς ο πολιτικός ηγέτης θα επηρεάσει την εικόνα της χώρας στο ξένο κοινό.

2.2.4 Η Εικόνα της Τουρκίας ως παράγοντας ήπιας ισχύος

Από τις αρχές της δεκαετίας του 2000, το προφίλ της Τουρκίας στην παγκόσμια σκηνή άρχισε να μεταβάλλεται σε σημαντικό βαθμό. Από ένα δόγμα ρεαλισμού και δυτικού προσανατολισμού, οι ελίτ της εξωτερικής πολιτικής της Τουρκίας, καθώς και τα ηγετικά

στελέχη του Κόμματος Δικαιοσύνης και Ανάπτυξης επαναπροσδιόρισαν τον προσανατολισμό της εξωτερικής πολιτικής της χώρας στη βάση μιας ενεργού εμπλοκής στο διεθνές σκηνικό.

Ωστόσο, την επιθυμία για περιφερειακή ηγεσία, προστασία του μουσουλμανικού κόσμου και παρουσία σε πολλές από τις σημαντικότερες συγκρούσεις στη γειτονιά της σύντομα διαδέχθηκε σειρά αποτυχιών της εφαρμοζόμενης εξωτερικής πολιτικής (Akkoyunlu κ.ά. 2013). Από την «πολιτική μηδενικών προβλημάτων με τους γείτονες» και το μεγαλεπήβολο δόγμα περί «στρατηγικού βάθους» του υπουργού Εξωτερικών Αχμέτ Νταβούτογλου μέχρι την πολεμοχαρή στάση απέναντι στο Ισραήλ, η οποία ενίσχυσε προσωρινά την εικόνα του τότε πρωθυπουργού Ερντογάν στον αραβικό κόσμο, την εμπλοκή της Τουρκίας στον πόλεμο της Συρίας και την υποβάθμιση των διπλωματικών σχέσεων με την Αίγυπτο μεσολάβησαν μόλις λίγα χρόνια.

Ο τουρκικός λόγος περί «ήπιας ισχύος» μοιάζει με ένα ακανόνιστο σύνολο αλληλεπικαλυπτόμενων ιδεών και δραστηριοτήτων, ο οποίος τελικά γενικεύτηκε στους ακαδημαϊκούς κύκλους και τις δεξαμενές σκέψης μετά την πρώτη εμφάνισή του το 2001. Βασίζεται στην ιδέα ότι η πολιτική διακυβέρνηση της Τουρκίας, οι δημοκρατικοί κανόνες και η οικονομική ανάπτυξη αποτελούν βασικά στοιχεία για τη διάχυση μιας θετικής εικόνας της χώρας στο εξωτερικό με στόχο τη δημιουργία δυνατοτήτων ισχύος εκεί όπου η στρατιωτική ισχύς δεν αποτελεί βιώσιμη επιλογή (Benhaïm & Öktem 2015).

Η ιδιαιτερότητα της τουρκικής ήπιας ισχύος συνίσταται στη λειτουργία της ως ένα πολυπαραγοντικό εργαλείο πολιτικού λόγου. Ο λόγος αυτός συχνά αφορούσε τη λειτουργία της Τουρκίας ως πρότυπο για τις σχέσεις της μεταξύ των Ηνωμένων Πολιτειών ή/και της Ευρωπαϊκής Ένωσης και περιοχών που επιθυμούσαν τη βελτίωση των σχέσεών τους με τη Δύση. Το τουρκικό μοντέλο εμφανίστηκε για πρώτη φορά αναφορικά με την Κεντρική Ασία μετά τον Ψυχρό Πόλεμο. Μετά από ένα κενό διάστημα, το οποίο οφειλόταν κυρίως στις εσωτερικές κρίσεις της Τουρκίας τη δεκαετία του 1990, ο ίδιος λόγος έκανε δυναμική επανεμφάνιση μετά την 11η Σεπτεμβρίου, αυτή τη φορά στρεφόμενος προς τη Μέση Ανατολή, για να κορυφωθεί στη συνέχεια με τις λαϊκές εξεγέρσεις που συγκλόνισαν τον αραβικό κόσμο μετά το 2011 (Benhaïm & Öktem 2015).

Οι αποτυχίες της εξωτερικής πολιτικής και ο αυξανόμενος αυταρχισμός στην Τουρκία από τις αρχές της δεκαετίας του 2010 έχουν καταστήσει τον λόγο περί «ήπιας ισχύος» σε μεγάλο βαθμό ξεπερασμένο. Η εμφάνιση και η διάχυση ενός τέτοιου λόγου, εκτός από τη δυνατότητά του (έστω και για περιορισμένο χρονικό διάστημα) να εντυπωσιάσει τις ελίτ της εξωτερικής

πολιτικής στο εσωτερικό και στο εξωτερικό και να αποσπάσει την προσοχή από πιο σχετικές εσωτερικές εξελίξεις στην Τουρκία, παραμένει ένα εξαιρετικά σημαντικό ζήτημα προς εξέταση. Η Τουρκία υπό το AKP δεν υπήρξε ποτέ ο ρυθμιστής της περιφερειακής τάξης όπως επανειλημμένα ισχυρίστηκε ο πρώην υπουργός Εξωτερικών Αχμέτ Νταβούτογλου (Γρηγοριάδης 2010), κατόρθωσε εντούτοις να προβάλει τον λόγο της εξωτερικής της πολιτικής για λίγα χρόνια, κατά τη διάρκεια των οποίων η χώρα όντως συγκέντρωσε συμβολική ισχύ στη Μέση Ανατολή και πέραν αυτής, έστω και αν, όπως πλέον γνωρίζουμε, επρόκειτο για έναν πολύ ρηχό λόγο που παρά τα καινοτόμα στοιχεία διέθετε ελάχιστη δύναμη πειθούς στον πραγματικό κόσμο.

2.2.5 Η εικόνα της Τουρκίας στη διεθνή βιβλιογραφία

Οι περισσότερες έως τώρα ερευνητικές εργασίες σχετικά με την εικόνα της Τουρκίας διεθνώς έχουν επικεντρωθεί στην εικόνα της χώρας ως τουριστικού προορισμού (Sönmez & Sirakaya 2002). Κοινή διαπίστωση των σχετικών μελετών αποτελεί το γεγονός πως παρά τα σημαντικά τουριστικά πλεονεκτήματα και τις δεκαετίες τουριστικής ανάπτυξης η Τουρκία εξακολουθεί να χαρακτηρίζεται από μία σχετικά αρνητική εικόνα, ιδιαίτερα σε σχέση με άλλους μεσογειακούς προορισμούς, η οποία διαμορφώνεται από στερεοτυπικές αντιλήψεις και όχι από πραγματικές πληροφορίες (Tasci, Meydan & Cavusgil 2006).

Ιστορικοί και πολιτικοί λόγοι διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο ως προς τη διαμόρφωση των προαναφερθέντων στερεοτύπων, κατ' επέκταση και ως προς το είδος της προσλαμβανόμενης εικόνας για την εκάστοτε υπό μελέτη χώρα. Στην περίπτωση της Τουρκίας, το οθωμανικό παρελθόν της χώρας και η απεικόνιση της αυτοκρατορίας ως του κατεξοχήν «εχθρού της χριστιανικής Ευρώπης» (Haller 2013) επισκίασε σε μεγάλο βαθμό και την εικόνα του διαδόχου τουρκικού εθνικού κράτους, κατά τα πρώτα τουλάχιστον χρόνια μετά την ίδρυσή του. Η ένταξη της Τουρκίας στους δυτικούς θεσμούς ασφάλειας και οικονομικής συνεργασίας μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, παρότι άμβλυσε τις ανησυχίες σχετικά με τον στρατηγικό προσανατολισμό της χώρας, δεν κατάφερε να μεταβάλει ριζικά τις επιφυλάξεις της κοινής γνώμης των περισσότερων δυτικών κρατών, με την ευρωπαϊκή κοινή γνώμη συγκεκριμένα να θεωρεί πως η Τουρκία διαφέρει σε υπερβολικά μεγάλο βαθμό πολιτιστικά για να αποτελέσει πλήρες μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Hülse 2006).

Η σταδιακή στροφή της πολιτικής Ερντογάν τόσο στο εσωτερικό, όσο και το εξωτερικό της Τουρκίας, η οποία ξεκίνησε το 2011 με τις πρώτες τριβές με το γκιουλενιστικό κίνημα και κορυφώθηκε με το αποτυχημένο πραξικόπημα κατά του Τούρκου Προέδρου το 2016,

συνοδεύτηκε από εξαιρετικά αμφιλεγόμενες επιλογές, όπως η δίωξη και η φυλάκιση πολιτικών αντιπάλων, η υπερ-επένδυση στο ισλαμικό στοιχείο και η διαρκής διολίσθηση των δημοκρατικών και δικαιοκτών θεσμών. Ως αποτέλεσμα, η Τουρκία απομονώθηκε από τους ιστορικούς της συμμάχους στη διεθνή σκηνή εξαιτίας των κλυδωνισμών που η ίδια προκάλεσε (Öztürk 2021).

Οι παραπάνω εξελίξεις επηρέασαν, όπως εξηγείται στο επόμενο κεφάλαιο, τις απεικονίσεις τόσο της Τουρκίας, όσο και του Ερντογάν στις δηλώσεις των εκπροσώπων του αμερικανικού πολιτικού συστήματος. Προεξάρχουσα φυσικά θέση στην παραγωγή των σχετικών αναπαραστάσεων κατέχει ο Ντόναλντ Τραμπ, όχι μόνο ως κάτοχος του ανώτερου πολιτειακού αξιώματος των ΗΠΑ, αλλά και εξαιτίας της ιδιαίτερης προσωπικής σχέσης που ανέπτυξε με τον Τούρκο Πρόεδρο.

2.3 Στρατηγική πλαισίωση

Ένα αναλυτικό εργαλείο το οποίο χρησιμοποιείται κατά την εμπειρική ανάλυση στο επόμενο κεφάλαιο είναι αυτό της στρατηγικής πλαισίωσης. Η στρατηγική πλαισίωση ορίζεται ως «ένα οργανωμένο σύνολο υποθέσεων που υπονοεί και συχνά δηλώνει άμεσα ότι οι ηγέτες έχουν ιδιοτελή συμφέροντα που αποκλείουν το δημόσιο καλό, ότι οι ψήφοι τους μπορούν να επηρεαστούν από δωροδοκίες ή ιδιωτικά συμφέροντα [...] και ότι είναι ανειλικρινείς σχετικά με το τι προσπαθούν να επιτύχουν και καθοδηγούνται από την επιθυμία να παραμείνουν στην εξουσία» (Carpella & Jamieson 1997).

Στο στρατηγικό πλαίσιο, το οποίο αποτελεί χαρακτηριστικό της αναπαράστασης της πολιτικής (Σαμαράς 2002), ο πολιτικός δρών παρουσιάζεται με βάση τις προθέσεις και τις στρατηγικές κινήσεις του για την εξυπηρέτηση των συμφερόντων του και τις επιλογές που έχει στη διάθεσή του προκειμένου να ικανοποιήσει τους στρατηγικούς του στόχους (Σαμαράς 2014). Χαρακτηριστικό γνώρισμα της στρατηγικής πλαισίωσης είναι η απόδοση των παραγωγικών αιτιών των ενεργειών του πολιτικού δρώντα στην εξυπηρέτηση του προσωπικού του συμφέροντος (Σαμαράς 2014).

Επιπλέον, η πλαισίωση αυτή αντιλαμβάνεται και οργανώνει την πολιτική δραστηριότητα ως ένα στρατηγικό παίγνιο, όπου οι παίκτες καταστρώνουν και ακολουθούν στρατηγικές για να επικρατήσουν των ανταγωνιστών τους (Σαμαράς 2002). Το στρατηγικό πλαίσιο μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την αποδόμηση δηλώσεων που αφορούν θέματα εξωτερικής πολιτικής και

τη δόμηση εναλλακτικών πλαισίων (Σαμαράς 2002). Επομένως, μέσα σε αυτό το πλαίσιο, η πολιτική δράση εμφανίζεται ως ένα στρατηγικό παίγνιο στο οποίο οι πολιτικοί δραστηριοποιούνται με σκοπό να κερδίσουν ψήφους και κατά συνέπεια την εξουσία.

Η στρατηγική πλαισίωση στον πολιτικό λόγο χρησιμοποιείται απονομιμοποιητικά έναντι του νομιμοποιητικού πλαισίου, θεωρώντας το τελευταίο ως προσπάθεια χειραγώγησης (Σαμαράς 2002). Ενώ το νομιμοποιητικό πλαίσιο στοχεύει στην παροχή επιχειρημάτων και συλλογισμών που δικαιολογούν μια πολιτική απόφαση με όρους εθνικού συμφέροντος, η στρατηγική πλαισίωση ως αποτέλεσμα μιας απονομιμοποιητικής στάσης θεωρεί ότι η συγκεκριμένη πολιτική απόφαση ελήφθη για να εξυπηρετήσει το προσωπικό συμφέρον του πολιτικού δρώντα (Τάκας 2015).

Εκτός από αυτή την ευρύτερη έκφανση της στρατηγικής πλαισίωσης, υπάρχουν επίσης μεμονωμένες εκφράσεις της ως ομαδοποίηση του συχνά εκφερόμενου αντιπολιτευτικού λόγου στο πλαίσιο της στρατηγικής πλαισίωσης, οι πιο σημαντικές εκ των οποίων έχουν ως εξής.

1) Το γεωστρατηγικό πλαίσιο είναι ένας από τους δύο κύριους τύπους στρατηγικής πλαισίωσης στις διεθνείς σχέσεις (Σαμαράς 2002). Η γεωστρατηγική πλαισίωση αποδομεί τα «υψηλά ιδανικά και τις κανονιστικές δηλώσεις» που χρησιμοποιούνται για την πλαισίωση των διεθνών αποφάσεων και πολιτικών και τις ανακατασκευάζει με όρους γεωστρατηγικών και οικονομικών συμφερόντων (Σαμαράς 2002).

2) Το μικροπολιτικό πλαίσιο είναι ο δεύτερος βασικός τύπος στρατηγικής πλαισίωσης και ερμηνεύει τις αποφάσεις εξωτερικής πολιτικής με όρους εξυπηρέτησης (μικρο)κομματικών συμφερόντων ή προσωπικών στρατηγικών ενός πολιτικού. (Σαμαράς 2002).

3) Το πλαίσιο των διαπλεκόμενων συμφερόντων είναι μια άλλη εκδοχή της στρατηγικής πλαισίωσης σύμφωνα με την οποία το πολιτικό παιχνίδι στο οποίο εμπλέκονται οι πολιτικοί αποσκοπεί στην ικανοποίηση των «άνομων συμφερόντων του μεγάλου κεφαλαίου», οι οποίοι παρουσιάζονται να κινούν τα νήματα. (Σαμαράς 2008)

4) Το σχήμα του ξένου δακτύλου είναι μια μορφή στρατηγικής πλαισίωσης, η οποία υποθέτει ότι οι ενέργειες των πολιτικών και άλλων φορέων καθορίζονται από άλλους και αποσκοπούν στην εξυπηρέτηση ξένων συμφερόντων και όχι του εθνικού καλού. Παράλληλα, σύμφωνα με το σχήμα αυτό, κάθε κακό που συμβαίνει αποδίδεται στη συνειδητή δράση ξένων παραγόντων (Σαμαράς 2002).

Τα παραπάνω στοιχεία αξιοποιούνται στην εμπειρική ανάλυση ως εργαλείο αποδόμησης των εκάστοτε καταγεγραμμένων εικόνων, με απώτερο στόχο την αντίστοιχη αποδόμηση των προθέσεων των οικοδομούντων τις αντίστοιχες εικόνες και την ανάδειξη των κινήτρων τους.

2.4 Ερευνητικά ερωτήματα

Με βάση τα όσα συζητήθηκαν ανωτέρω τίθενται τα παρακάτω ερευνητικά ερωτήματα:

1. Ποια είναι τα χαρακτηριστικά της εικόνας του Προέδρου Ερντογάν και της Τουρκίας στον λόγο του Προέδρου Τραμπ, καθώς και κεντρικών δρώντων πολιτικών υποκειμένων των ΗΠΑ;
2. Ποια είναι η σχέση εικόνας ηγέτη και εικόνας κράτους σε αυτές τις αναπαραστάσεις;
3. Πώς επηρεάζουν οι διεθνοπολιτικοί ανταγωνισμοί τις απεικονίσεις της στον αμερικανικό δημόσιο λόγο;
4. Πώς επηρεάζουν οι εσωτερικοί κομματικοί ανταγωνισμοί των ΗΠΑ τις απεικονίσεις του Προέδρου Ερντογάν και της Τουρκίας; Αυτές οι αναπαραστάσεις είναι ομοιογενείς ή διαφοροποιούνται εντός του εσωτερικού του πολιτικού συστήματος των ΗΠΑ;

Η απάντηση των παραπάνω ερωτημάτων θα προκύψει μέσω της εμπειρικής ανάλυσης, η οποία ακολουθεί στο επόμενο κεφάλαιο, όπου και συζητούνται εκτενέστερα τα επιμέρους χαρακτηριστικά των εντοπισθεισών εικόνων

Κεφάλαιο 3 – Εμπειρική ανάλυση

3.1 Εισαγωγή

Η εμπειρική ανάλυση εστιάζει στις απεικονίσεις του Προέδρου της Τουρκίας Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν, καθώς και της εικόνας της Τουρκίας στο αμερικανικό πολιτικό σύστημα. Η ανάλυση επικεντρώνεται στον δημόσιο λόγο του Αμερικανού Προέδρου Ντόναλντ Τραμπ, αλλά και εκπροσώπων του αμερικανικού πολιτικού συστήματος. Στόχος είναι να καταγραφούν σε πρώτο στάδιο ενδεχόμενες ταυτοποιήσεις μεταξύ της εικόνας της Τουρκίας και εκείνης τους Τούρκου Προέδρου, σε δεύτερο δε στάδιο να διαπιστωθούν συγκλίσεις ή αποκλίσεις ως προς τις απεικονίσεις της Τουρκίας μεταξύ των αμερικανικών αντιπολιτευόμενων παρατάξεων.

Ως προς το χρονικό πλαίσιο, η έρευνα επικεντρώνεται στο τελευταίο έτος της διακυβέρνησης Τραμπ (Οκτώβριος 2019 - Δεκέμβριος 2020) καθώς στο διάστημα αυτό καταγράφηκαν σημαντικές εξελίξεις στις αμερικανοτουρκικές σχέσεις οι οποίες δύνανται να επηρεάσουν τις απεικονίσεις του Ερντογάν και της Τουρκίας. Κομβικά γεγονότα σε σχέση με τα οποία διερευνώνται οι απεικονίσεις της Τουρκίας είναι: Πρώτον, οι κυρώσεις της αμερικανικής κυβέρνησης κατά της Τουρκίας για την εισβολή των δυνάμεων της τελευταίας στη Συρία και απόσυρσή τους ύστερα από την επίτευξη εκεχειρίας στις 14 Οκτωβρίου 2019⁶. Δεύτερον, η ψήφιση του νομοσχεδίου East Med από το αμερικανικό κοινοβούλιο στις 20 Δεκεμβρίου 2019⁷. Τρίτον, η επέκταση αμυντικής συμφωνίας μεταξύ ΗΠΑ-Ελλάδας στις 13 Φεβρουαρίου 2020⁸. Τέταρτον, οι επισκέψεις του Αμερικανού υπουργού Εξωτερικών Πομπέο σε Κύπρο⁹ και Ελλάδα¹⁰ στις 12 και 27 Σεπτεμβρίου 2020 αντίστοιχα. Πέμπτον, οι κυρώσεις της

⁶ CBS News (14.10.2019) “U.S. imposes new sanctions on Turkey over Syria offensive” <https://www.cbsnews.com/news/sanctions-on-turkey-trump-imposes-new-sanctions-over-kurdish-offensive-in-northern-syria-2019-10-14/>

⁷ US Senate Committee on Foreign Relations (20.12.2019) “Congress passes Menendez-Rubio bill reshaping U.S. policy in Eastern Mediterranean” <https://www.foreign.senate.gov/press/ranking/release/congress-passes-menendez-rubio-bill-reshaping-us-policy-in-eastern-mediterranean> -

⁸ Protocol of amendment to the mutual defense cooperation agreement between the government of the United States of America and the government of the Hellenic Republic (13.2.2020) <https://www.state.gov/wp-content/uploads/2020/07/20-213-Greece-Defense-TIMS-62163.pdf>

⁹ US Embassy in Cyprus (12.9.2020) Secretary Michael R. Pompeo At the Cyprus Center for Land, Open-seas, and Port Security Memorandum of Understanding Signing Ceremony <https://cy.usembassy.gov/secretary-michael-r-pompeo-at-the-cyprus-center-for-land-open-seas-and-port-security-memorandum-of-understanding-signing-ceremony/>

¹⁰ US Embassy in Greece (27.9.2020) Secretary Pompeo Travels to Greece to Advance Security, Peace, and Prosperity <https://gr.usembassy.gov/secretary-pompeo-travels-to-greece-to-advance-security-peace-and-prosperity/>

αμερικανικής κυβέρνησης κατά της Τουρκίας για την απόκτηση του ρωσικού αντιαεροπορικού συστήματος S-400 στις 14 Δεκεμβρίου 2020.¹¹

Αξίζει επίσης να σημειωθεί ότι η περίοδος αυτή ουσιαστικά ολοκληρώνεται με τη διεξαγωγή των αμερικανικών προεδρικών εκλογών τον Νοέμβριο του 2020, με ό,τι αυτό συνεπάγεται για τις εν τω μεταξύ πολιτικές και επικοινωνιακές προτεραιότητες των αμερικανικών πολιτικών παραγόντων, του Προέδρου Τραμπ συμπεριλαμβανομένου.

3.2 Μεθοδολογικές παρατηρήσεις

Προς απάντηση των ερευνητικών ερωτημάτων της εργασίας και βάσει της χρονικής αλληλουχίας των κυριότερων γεγονότων που προαναφέρθηκαν, πραγματοποιήθηκε μια ανά περίοδο συλλογή δηλώσεων τόσο του Ντόναλντ Τραμπ, όσο και άλλων εκπροσώπων του αμερικανικού πολιτικού συστήματος (υπουργών, γεροϋσιαστών, βουλευτών). Το σώμα των συγκεντρωθέντων κειμένων αποτελεί τη βάση για τη διεξαγωγή της εμπειρικής ανάλυσης. Περιλαμβάνει δηλώσεις των συμμετεχόντων στην πολιτική συζήτηση σε ειδησεογραφικά μέσα ενημέρωσης, μέσα κοινωνικής δικτύωσης, κοινοβουλευτικά πρακτικά και υπομνήματα που αναφέρονται τόσο στο πρόσωπο του Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν, όσο και στην Τουρκία και τις βασικές πολιτικές της επιλογές.

Εξετάστηκαν εκείνα τα σημεία των δηλώσεων όπου καταγράφεται αναφορά του ομιλητή επικεντρωμένη είτε στον Τούρκο πρόεδρο είτε την Τουρκία. Η ανάλυση επικεντρώθηκε σε εκείνες τις δηλώσεις στις οποίες υπήρξε διαπραγμάτευση της εικόνας της Τουρκίας ως συλλογικού υποκειμένου και του Ερντογάν ως ατομικού υποκειμένου αντιστοίχως.

Με τη χρήση της ποιοτικής ανάλυσης περιεχομένου αναλύεται το περιεχόμενο κάθε δήλωσης με στόχο τον εντοπισμό των απεικονίσεων του Τούρκου Προέδρου και της Τουρκίας με βάση την τοποθέτηση του ομιλητή στη συζήτηση, αλλά και τον επιδιωκόμενο στόχο του.

Προκειμένου να εξυπηρετηθούν οι απαιτήσεις της επιλεγείσας μεθόδου ανάλυσης των αποσπασμάτων του πολιτικού λόγου, εφαρμόστηκαν κατά τη διαδικασία εντοπισμού των απεικονίσεων τυπολογικά συστήματα από τη θεωρία της εικόνας κρατών στις διεθνείς σχέσεις και τη στρατηγική πλαισίωση στην επικοινωνία, όπως αυτά αποτυπώνονται στο περιεχόμενο μιας δήλωσης.

¹¹ CBS News (14.12.2020) U.S. sanctions Turkey over purchase of Russian S-400 missile system

3.3 Εικόνα Ερντογάν και Τουρκίας στον λόγο του Προέδρου Τραμπ

3.3.1 Επιστολή Τραμπ προς Ερντογάν (9/10/2019)

Τη συμβολική αλλά και ουσιαστική έναρξη της υπό εξέταση περιόδου σηματοδοτεί η επιστολή του Προέδρου Τραμπ στον Τούρκο ομόλογό του τον Οκτώβριο του 2019, στην οποία τον καλεί για επίτευξη συνεννόησης ενόψει της ανακοινωθείσας από την τουρκική κυβέρνηση αποστολής στρατευμάτων στη Συρία¹².

Σε αυτήν την πρωτοφανούς ύφους για αρχηγό κράτους (πόσο μάλλον για τον Πρόεδρο των ΗΠΑ) επιστολή, ο Ντόναλντ Τραμπ προειδοποιεί ανοικτά τον Ερντογάν για τις οικονομικές και πολιτικές συνέπειες ενδεχόμενης μονομερούς δράσης της Τουρκίας στο συριακό μέτωπο και τον αντίκτυπο μιας τέτοιας εξέλιξης για την Τουρκία:

«Ας κάνουμε μια καλή συμφωνία! Δεν θέλεις να είσαι υπεύθυνος για τη σφαγή χιλιάδων ανθρώπων και δεν θέλω να είμαι υπεύθυνος για την καταστροφή της τουρκικής οικονομίας - και θα είμαι».

«Η ιστορία θα σε κρίνει ευνοϊκά αν το κάνεις αυτό με τον σωστό και ανθρώπινο τρόπο. Θα σε βλέπει για πάντα ως τον διάβολο αν δεν συμβούν καλά πράγματα».

«Μην παριστάνεις τον σκληρό τύπο. Μην είσαι ανόητος!»¹³

Με βάση τις παραπάνω δηλώσεις και σύμφωνα με την τυπολογία των εικόνων στις διεθνείς σχέσεις που αναπτύχθηκαν στο προηγούμενο κεφάλαιο, είναι δυνατή η ακόλουθη σειρά παρατηρήσεων σχετικά με την απεικόνιση του Ερντογάν στις δηλώσεις Τραμπ.

Σε πρώτο επίπεδο εντοπίζεται μία ιδιαίζουσα μορφή δημόσιας διπλωματίας, η λεγόμενη προσωπική διπλωματία¹⁴. Εν προκειμένω καταγράφεται άλλο ένα επεισόδιο της στενής διαπροσωπικής σχέσης που αναπτύχθηκε μεταξύ Τραμπ και Ερντογάν, ο απευθείας διάλογος μεταξύ των οποίων θεωρείται από τον Αμερικανό Πρόεδρο πως αρκεί να για επιλυθούν τα όποια ζητήματα μεταξύ των δύο πλευρών. Ενδεικτική του ανωτέρω εκτός από το άμεσο ύφος, το οποίο όπως προαναφέραμε διακρίνει ολόκληρη την επιστολή, είναι και η τελευταία φράση του κειμένου «*Θα σου τηλεφωνήσω αργότερα*», η οποία εκτός του αδόκιμού της ύφους παρακάμπτει ανοικτά όλα τα συνήθη και θεσμοθετημένα πρωτόκολλα επικοινωνίας, σε

¹² The Guardian (17.10.2019) "Donald Trump's bizarre, threatening letter to Erdoğan: 'Don't be a fool'" <https://www.theguardian.com/us-news/2019/oct/16/trump-letter-erdogan-turkey-invasion>

¹³ The Trump letter to Erdoğan (9.10.2019) <https://www.nytimes.com/interactive/2019/10/16/us/politics/trump-letter-turkey.html>

¹⁴ Η προσωπική διπλωματία αναφέρεται στις διπλωματικές προσπάθειες «όταν ένας συγκεκριμένος εθνικός ηγέτης προσπαθεί να διευθετήσει ένα διεθνές πρόβλημα με βάση τις προσωπικές του σχέσεις με άλλους εθνικούς ηγέτες και την αλληλοκατανόησή τους» (Robertson, 2004).

επίπεδο μάλιστα αρχηγών κρατών, ενώ και η προτροπή Τραμπ προς τον Ερντογάν «*Μην παριστάνεις τον σκληρό τύπο. Μην είσαι ανόητος!*» αγγίζει τα όρια της προσωπικής προσβολής.

Η παραπάνω παρατήρηση οδηγεί σε ακόμη μία επισήμανση σχετικά με τον βαθμό προσωποποίησης της εικόνας του κράτους στην εικόνα του ηγέτη.

Εν προκειμένω παρατηρούμε μία σχέση «αντικατοπτρισμού» μεταξύ της προσωποποιημένης εικόνας των ΗΠΑ στον Ντόναλντ Τραμπ και της αντίστοιχης της Τουρκίας στον Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν, την οποία μάλιστα συνειδητά χρησιμοποιεί ο Αμερικανός Πρόεδρος προς ίδιον όφελος, αφού θεωρεί πως τόσο η δική του προσωπικότητα, όσο και η έκφραση στο πρόσωπό του της αμερικανικής ισχύος είναι παράγοντες ικανοί να μεταβάλλουν τη στάση του Τούρκου Προέδρου, συνεπώς και την τουρκική πολιτική στη Συρία.

Η παραπάνω παρατήρηση εντάσσεται στο γενικότερο ρητορικό ύφος του Ντόναλντ Τραμπ, ο οποίος έχει εξαρχής παρουσιαστεί ως αντίθεση προς τον τυπικό Αμερικανό πολιτικό (Δημητρίου, 2018β). Βασισμένος σε ένα μείγμα λαϊκισμού και πατριωτισμού, ο Τραμπ θεωρεί ότι ο τρόπος άσκησης της εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ από τους προηγούμενους Αμερικανούς Προέδρους δεν αρκεί πλέον για την προώθηση των αμερικανικών θέσεων έναντι των ανταγωνιστριών παγκόσμιων δυνάμεων (De Matas 2017), κατά συνέπεια θεωρεί πως οφείλει να πάρει την κατάσταση στα χέρια του.

Σε δεύτερο επίπεδο γίνεται καταρχάς σαφές πως η Τουρκία αντιμετωπίζεται ως δυνητικό πρόβλημα για την προώθηση των αμερικανικών στρατηγικών στόχων, ενώ η τουρκική συμπεριφορά συνιστά ρίσκο για την ευρύτερη ισορροπία ισχύος στην περιοχή.

Η διαμορφωθείσα αυτή κατάσταση λαμβάνει διαστάσεις απειλής για τις ΗΠΑ, οι οποίες σπεύδουν δια του Προέδρου τους να επαναφέρουν την «τάξη» επισύροντας την απειλή χρήσης της ισχύος τους σε περίπτωση που η τουρκική πολιτική δεν αλλάξει τροχιά. Η προβαλλόμενη (και αυτοπροσλαμβανόμενη) αμερικανική ανωτερότητα με όρους πολιτικής και οικονομικής ισχύος έναντι της Τουρκίας εκφράζεται με άμεσο και άκομπο τρόπο όταν η δεύτερη απειλείται δια στόματος Τραμπ με οικονομική καταστροφή.

Επιπροσθέτως, επικρίνεται και η στάση Ερντογάν από ηθική σκοπιά όταν γίνεται αναφορά σε μελλοντικές απώλειες χιλιάδων ζώων ως αποτέλεσμα των τουρκικών ενεργειών. Η αναφορά αυτή εμπεριέχει μομφή ως προς το πολιτιστικό επίπεδο της Τουρκίας, η οποία φαίνεται να μη λαμβάνει υπόψη τις συνέπειες που μπορεί να έχει για τον τοπικό πληθυσμό η προέλαση των

στρατευμάτων της, προκρίνοντας την εξυπηρέτηση των εθνικών της συμφερόντων έναντι της ασφάλειας του συριακού πληθυσμού.

Οι ΗΠΑ επιθυμούν να εκμεταλλευτούν την ανώτερη στρατιωτικο-οικονομική ισχύ τους, καθώς και την ανώτερη πολιτιστική τους θέση προκειμένου να εξαναγκάσουν την Τουρκία να ευθυγραμμιστεί με τις προτεραιότητες της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής στην περιοχή. Η εν λόγω εκμετάλλευση παρουσιάζεται ως βοήθεια ή προστασία του κατώτερου σε ισχύ και πολιτισμό έθνους από τον εαυτό του (Alexander κ.ά. 2005). Μοτίβο σχέσεως: ασυμβατότητα στόχων, κατώτερο καθεστώς και κατώτερη ισχύ – πιθανή δράση: έλεγχος ή εκμετάλλευση (Xiufang & Chitti 2009). Από τις παραπάνω παρατηρήσεις συνάγεται η καταγραφή της εικόνας της Τουρκίας ως εξαρτώμενου.

Σε τρίτο επίπεδο η προτροπή του Τραμπ προς τον Ερντογάν προς επίτευξη συμφωνίας εντάσσεται σε μια ευρύτερη προσπάθεια συντονισμού των κινήσεων τόσο σε διμερές, όσο και σε συμμαχικό (νατοϊκό) επίπεδο. Σε αυτό το σημείο ο Αμερικανός Πρόεδρος επιθυμεί αφενός να υπενθυμίσει στον Ερντογάν ότι η Τουρκία αποτελεί μέρος μιας συμμαχίας και δεν μπορεί να δρα μονομερώς δίχως να έχει προηγηθεί συντονισμός με τους υπόλοιπους συμμάχους της (ιδιαίτερα σε εξαιρετικά ευαίσθητες περιοχές όπως η Συρία), αφετέρου να διατηρήσει την όλη συζήτηση εντός ενός φιλικού, συμμαχικού πλαισίου που δεν θα αποξενώσει τον συνομιλητή του (κάτι που ίσως εξηγεί εν μέρει και το προσωπικό ύφος της επιστολής).

Η εικόνα του συμμάχου συμπεριλαμβάνει αντίληψη της έξω ομάδας με κυρίως θετικά χαρακτηριστικά, όπως συνεργάσιμη, αξιόπιστη και δημοκρατική (Alexander κ.ά. 2005). Το μοτίβο σχέσεων επικεντρώνεται στην συμβατότητα στόχων και η προδιαγεγραμμένη μορφή δράσης είναι η συνεργασία (Xiufang & Chitti 2009). Τα προαναφερθέντα στοιχεία συγκροτούν την εικόνα του Ερντογάν ως συμμάχου, ο οποίος χρειάζεται μία υπενθύμιση του στρατηγικού πλαισίου εντός του οποίου (οφείλει να) λειτουργεί προκειμένου να επανέλθει στην ορθή πορεία.

Οι δύο εικόνες της Τουρκίας ως συμμάχου και ως εξαρτώμενου συνυπάρχουν στον λόγο του Τραμπ περισσότερο με τρόπο συμπληρωματικό παρά ανταγωνιστικό. Η ανάδειξη της Τουρκίας στο διεθνές γεωπολιτικό σκηνικό επί διακυβέρνησης Ερντογάν αναβάθμισε την παραδοσιακά, όπως παρουσιάστηκε στο σχετικό με το ιστορικό πλαίσιο κεφάλαιο, προνομιούχο θέση της εντός της βορειοατλαντικής συμμαχίας, κάτι που εξακολουθούν να αναγνωρίζουν οι ΗΠΑ και ιδιαίτερα ο Ντόναλντ Τραμπ παρά της πρόσφατες παλινωδίες της τουρκικής εξωτερικής πολιτικής. Οι τελευταίες είναι μάλλον αυτές που ωθούν τις ΗΠΑ να

αναδείξουν ρητορικά τη συγκρότηση της εικόνας της Τουρκία με όρους εξαρτώμενου, επιθυμώντας με αυτόν τον τρόπο να θέσουν σαφή όρια σχετικά με τις ανοχές τους απέναντι σε όσες τουρκικές ενέργειες υπερβαίνουν τα εσκαμμένα και να επανεπιβεβαιώσουν την κυριαρχία τους εντός της συμμαχίας σε πολιτικό, οικονομικό, στρατιωτικό και πολιτιστικό επίπεδο. Μία όχι απλά στρατηγική αλλά κι εμφιατική προβολή του στοιχείου της εξάρτησης σηματοδοτεί ότι η εξάρτηση αυτή καθίσταται μέρος του επικοινωνιακού παιχνιδιού ακριβώς επειδή βαίνει φθίνουσα στο επίπεδο της αδρής πραγματικότητας.

3.3.2 Συνάντηση Τραμπ – Ερντογάν στον Λευκό Οίκο (13/11/2019)

Σχεδόν ένα μήνα μετά την προαναφερθείσα επιστολή, οι Πρόεδροι ΗΠΑ και Τουρκίας συναντήθηκαν δια ζώσης στον Λευκό Οίκο καθώς οι σχέσεις ΗΠΑ-Τουρκίας βρίσκονταν σε χαμηλό σημείο εν μέσω διαφωνιών, όπως συζητήθηκε προηγουμένως, σχετικά με τη Συρία και την αγορά ρωσικού πυραυλικού συστήματος από την Άγκυρα.

Στη συνέντευξη Τύπου που ακολούθησε τη συνάντηση διαπιστώθηκε μία πλήρης αντιστροφή του έως τότε κλίματος, με τον Αμερικανό Πρόεδρο να δηλώνει μάλιστα «θαυμαστής» του Τούρκου ομολόγου του¹⁵. Παρά τις υφιστάμενες προκλήσεις, στο σύνολο των αναφορών του Τραμπ στην Τουρκία αποτυπώνεται ευκρινώς η εικόνα του συμμάχου¹⁶:

«Η Τουρκία, όπως όλοι γνωρίζουν, είναι ένας μεγάλος σύμμαχος του NATO και στρατηγικός εταίρος των Ηνωμένων Πολιτειών σε όλο τον κόσμο. ... «Οι Ηνωμένες Πολιτείες και η Τουρκία συνεργάζονται εκτενώς σε πολλά άλλα θέματα ασφάλειας.» ... «Είμαστε ευγνώμονες στον Πρόεδρο Ερντογάν και στους πολίτες της Τουρκίας για τη συνεργασία τους στον συνεχή αγώνα κατά της τρομοκρατίας. Την καταπολεμά όπως κι εμείς.» ... «Κύριε Πρόεδρε, όπως διαπιστώσαμε τις τελευταίες εβδομάδες, η αμερικανοτουρκική συμμαχία μπορεί να αποτελέσει ισχυρή δύναμη για την ασφάλεια και τη σταθερότητα όχι μόνο στη Μέση Ανατολή, αλλά και πέραν αυτής.»

Αξιοσημείωτη ήταν η διασύνδεση των ζητημάτων ασφάλειας και εμπορίου, τόσο άμεσα¹⁷, όσο και έμμεσα¹⁸. Απώτερος στόχος εντός του ισχύοντος συμμαχικού πλαισίου δεν είναι άλλος από:

¹⁵ CNN (13.11.2019) Trump declares himself a 'big fan' of Turkey's strongman leader Erdoğan <https://edition.cnn.com/2019/11/13/politics/donald-trump-recep-tayyip-erdogan-turkey-impeachment/index.html>

¹⁶ Remarks by President Trump and President Erdoğan of Turkey in Joint Press Conference (13.11.2019) <https://trumpwhitehouse.archives.gov/briefings-statements/remarks-president-trump-president-erdogan-turkey-joint-press-conference/>

¹⁷ «Βασικό στοιχείο της συνεργασίας μας στον τομέα της ασφάλειας είναι το πρόγραμμα εμπορίου-άμυνας και στρατιωτικού εξοπλισμού».

¹⁸ «Πρόσφατα συμφωνήσαμε επίσης να εργαστούμε για μια αμφίδρομη εμπορική συμφωνία ύψους 100 δισεκατομμυρίων δολαρίων. Αυτό θα ήταν τέσσερις φορές περισσότερο από ό,τι είναι τώρα.»

«την επέκταση του εμπορίου μεταξύ των Ηνωμένων Πολιτειών και της Τουρκίας, τη μείωση του εμπορικού μας ελλείματος και τη διασφάλιση μιας πραγματικά δίκαιης και αμοιβαίας σχέσης.»

Όπως προκύπτει από τα παραπάνω, ο κομβικός ρόλος των ΗΠΑ ως πρωταρχικός πάροχος αμυντικού εξοπλισμού και υποστηρικτής της τουρκικής οικονομίας συνιστά ουσιαστικά υπενθύμιση της στρατιωτικής και οικονομικής ισχύος της ΗΠΑ έναντι της Τουρκίας, υποδεικνύοντας μάλιστα κατ' αυτόν τον τρόπο και τη «λύση» στο πρόβλημα της απόκτησης του ρωσικού πυραυλικού συστήματος. Η έμμεση αλλά σαφής προβολή της αμερικανικής ανωτερότητας ισχύος, σε παραπάνω μάλιστα από έναν τομείς (ένοπλες δυνάμεις, εμπόριο, εσωτερική ασφάλεια), αποτυπώνουν σε δεύτερο επίπεδο την εικόνα της Τουρκίας ως εξαρτώμενου, το συμφέρον της οποίας έγκειται στην ευθυγράμμιση με τον συμμαχικό στρατηγικό προσανατολισμό και ιδιαίτερα την περαιτέρω σύσφιξη των αμερικανοτουρκικών σχέσεων

«Κάνετε φανταστική δουλειά για τον λαό της Τουρκίας», προσέθεσε ο Τραμπ στο τέλος των δηλώσεών του, πλέκοντας για ακόμη μία φορά το εγκώμιο του Τούρκου Προέδρου. Και εδώ καταγράφεται μία ακόμη έκφραση προσωποποίησης της εικόνας του κράτους σε αυτή του ηγέτη, ενώ οι φιλοφρονήσεις στο πλαίσιο της διαπροσωπικής σχέσης μεταξύ των δύο ηγετών φτάνουν σε σημείο υπερβολής όταν ο Τραμπ ισχυρίζεται πως ο Ερντογάν «έχει εξαιρετικές σχέσεις με τους Κούρδους».

3.3.3 Δηλώσεις Τραμπ σε συνέντευξη Τύπου στον Λευκό Οίκο (22/07/2020)

Στο πλαίσιο συνέντευξης Τύπου που έλαβε χώρα στον Λευκό Οίκο τον Ιούλιο του 2020 σχετικά με την εξέλιξη της πανδημίας στη χώρα, ο Ντόναλντ Τραμπ δήλωσε¹⁹ ότι ο επόμενος Πρόεδρος των ΗΠΑ θα πρέπει να είναι σωματικά και πνευματικά ικανός να αντιμετωπίσει «οξυδερκείς» παγκόσμιους ηγέτες:

«Επειδή μπορώ να σας πω ότι ο Πρόεδρος Σι (Τζινπίνγκ της Κίνας) είναι οξυδερκής, ο (Ρώσος) Πρόεδρος (Βλαντίμιρ) Πούτιν είναι οξυδερκής, ο (Τούρκος Πρόεδρος Ρετζέπ Ταγίπ) Ερντογάν είναι οξυδερκής. Δεν υπάρχουν μη οξυδερκείς άνθρωποι με τους οποίους έχετε να κάνετε».

Τα παραπάνω συνιστούν ακόμη μία έκφραση της προσωποποιημένης σχέσης ΗΠΑ-Τουρκίας μέσω των Προέδρων Τραμπ και Ερντογάν. Στην περίπτωση αυτή μάλιστα ο Τραμπ δεν διστάζει προβεί σε μια επίδειξη αυταρέσκειας με την αντίστροφη αντανάκλαση στο πρόσωπό

¹⁹Daily Sabah (22.7.2020) “Erdogan, Putin, Xi 'sharp' world leaders, Trump says” <https://www.dailysabah.com/world/americas/erdogan-putin-xi-sharp-world-leaders-trump-says>

του ιδιοτήτων που χαρακτηρίζουν κατά τη γνώμη τους μεγάλους παγκόσμιους ηγέτες, εν προκειμένω την ευφύια και την οξυδέρκεια, τις οποίες πιστώνει ταυτόχρονα και αξιοσημείωτα και στον Ερντογάν (δεδομένου πως η Τουρκία δεν ανήκει τυπικά στις παγκόσμιες δυνάμεις όπως οι ΗΠΑ, η Ρωσία και η Κίνα).

Σε δεύτερο επίπεδο, μπορούμε να μιλήσουμε με όρους στρατηγικής πλαισίωσης (όπως παρουσιάστηκε στο κεφάλαιο περί θεωρητικού πλαισίου) και ειδικότερα με όρους μικροπολιτικής²⁰.

Ο αυτοχαρακτηρισμός του Τραμπ ως οξύνοος και οξυδερκούς πολιτικού γίνεται σε αντιδιαστολή με τον αντίπαλό του στις αμερικανικές προεδρικές εκλογές Τζο Μπάιντεν, τον οποίο Τραμπ έχει επανειλημμένως χαρακτηρίσει ως υπερβολικά μεγάλο σε ηλικία για να ανταποκριθεί στα καθήκοντα του Προέδρου, προσθέτοντας ότι η προεδρία απαιτεί «(σωματική) αντοχή» και «ψυχική υγεία». Παρατηρούμε επομένως μία απονομιμοποιητική πολιτική επίθεση προσωπικού και κομματικού χαρακτήρα, η οποία εντάσσεται στο πλαίσιο της ευρύτερης προεκλογικής εκστρατείας του Τραμπ εν όψει των προσεχών προεδρικών εκλογών τον Νοέμβριο του 2020.

3.3.4 Δηλώσεις Τραμπ στο αμερικανικό ειδησεογραφικό δίκτυο Fox News (22/07/2020)

Σε συνέντευξή²¹ του στο αμερικανικό δίκτυο Fox News τον Ιούλιο του 2020, ο Πρόεδρος των ΗΠΑ Ντόναλντ Τραμπ δήλωσε ότι οι παγκόσμιοι ηγέτες ζήτησαν τη βοήθειά του με τον Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν, επειδή υποστήριξαν ότι είναι ο μόνος που ο Τούρκος Πρόεδρος θα ακούσει.

«Ηγέτες χωρών με κάλεσαν την περασμένη εβδομάδα, "θα μπορούσατε να καλέσετε τον Ερντογάν;"»

Ο Τραμπ ανέφερε ότι ρώτησε τους μη κατονομαζόμενους ηγέτες γιατί θα πρέπει να είναι εκείνος που θα πρέπει να μιλήσει στον Τούρκο Πρόεδρο, οπότε ο Τραμπ είπε ότι του απάντησαν: «Είσαι ο μόνος που θα ακούσει. Δεν μας ακούει. Είσαι ο μόνος». Ο Τραμπ προσέθεσε ακόμη ότι «έχει να κάνει με σκακιστές παγκόσμιας κλάσης» σε αυτούς τους διαλόγους με τους παγκόσμιους ηγέτες, ξεχωρίζοντας τον Ερντογάν μεταξύ των εθνικών ηγετών.

²⁰ Ερμηνεία αποφάσεων εξωτερικής πολιτικής με όρους εξυπηρέτησης (μικρο)κομματικών συμφερόντων ή προσωπικών στρατηγικών ενός πολιτικού (Σαμαράς, 2002).

²¹ Fox News (22.7.2020) "Trump says Biden should take cognitive test -- because US requires 'sharp' leader" <https://www.foxnews.com/media/trump-says-biden-should-take-cognitive-test-because-us-requires-sharp-leader>

Όπως και στην προηγούμενη δήλωση περί οξυδερκών ηγετών, ο Τραμπ προβαίνει σε μία ακόμα εγκωμιαστική αναφορά, συμπεριλαμβάνοντας τον Ερντογάν μεταξύ των αρχηγών κρατών με τις μεγαλύτερες στρατηγικές ικανότητες (εξ ου η παραδοσιακή αναλογία με τη σκακιέρα), χρησιμοποιώντας εκ νέου το σχήμα της εξ αντανάκλασεως ανάδειξης των προσωπικών του προτερημάτων.

Στην συγκεκριμένη περίπτωση μπορούμε να προχωρήσουμε σε ακόμη ένα επίπεδο ανάλυσης, αυτή την φορά με όρους state mapping (Ιορδανίδου και Σαμαράς, 2012). Πιο συγκεκριμένα, παρατηρούμε την εφαρμογή ενός πλαίσιο θετικών επιδράσεων²² από τον Τραμπ, τουτέστιν ο Τραμπ παρουσιάζει τον εαυτό του στις συνομιλίες του με εθνικούς ηγέτες ως τον παράγοντα-κλειδί στην επικοινωνία με τον Ερντογάν, όντας ο μόνος που δύναται να του ασκήσει επιρροή ικανή να λειτουργήσει ευνοϊκά για την επίλυση των προβλημάτων που οι ηγέτες των χωρών αυτών φέρονται να αντιμετωπίζουν με την Τουρκία, χάρη τόσο στην πολύ καλή διαπροσωπική τους σχέση, όσο και στην ίδια την προσωπικότητα του Αμερικανού Προέδρου.

Σε τρίτο επίπεδο καταγράφεται η εικόνα του εξαρτώμενου, αυτή τη φορά στο «πρόσωπο» των μη κατονομασθέντων ηγετών, οι οποίοι φαίνονται να εκλιπαρούν σχεδόν τον Ντόναλντ Τραμπ να μεσολαβήσει προς τον Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν, παραδεχόμενοι την αδυναμία τους να επιλύσουν τα μεταξύ τους προβλήματα με δικές τους πρωτοβουλίες.

Σε τέταρτο επίπεδο θα πρέπει να προστεθεί, όπως και στην περίπτωση των δηλώσεων Τραμπ στη συνέντευξη Τύπου στον Λευκό Οίκο τον ίδιο μήνα, η διάσταση της στρατηγικής πλαισίωσης και ειδικότερα το μικροπολιτικό πλαίσιο. Ευρισκόμενος στην τελική ευθεία της προεκλογικής περιόδου, ο Τραμπ διατυμπανίζει τον κομβικό του ρόλο στις παγκόσμιες υποθέσεις, όντας σε θέση με ένα μόνο τηλεφώνημα να επηρεάσει τις πολιτικές εξελίξεις σε διεθνές επίπεδο, μια εικόνα προβαλλόμενης ισχύος των ΗΠΑ μέσω του προσώπου του Προέδρου της, ικανή να δώσει στον Τραμπ την ώθηση που χρειάζεται για την επανεκλογή του.

3.3.5 Συζήτηση

Εκ της ανωτέρω ποιοτικής ανάλυσεως των δηλώσεων του Προέδρου Τραμπ για τον Ερντογάν και την Τουρκία αναδεικνύονται ορισμένα στοιχεία σημαντικά για την παρούσα ανάλυση:

Πρώτον, τις αναφορές του Αμερικανού Προέδρου προς τον Τούρκο ομόλογό του διατρέχει σταθερά η πρόθεσή του να διατηρήσει στα λεγόμενά του την εικόνα της Τουρκίας ως συμμάχου. Βασιζόμενος στην πολύ καλή διαπροσωπική σχέση που έχουν αναπτύξει, ο

²² Στο πλαίσιο αυτό ο δρων παρουσιάζεται σε όρους θετικών επιδράσεων που προκαλεί (Σαμαράς, 2014).

Ντόναλντ Τραμπ δεν αμφισβητεί σε κανένα σημείο ευθέως την προσήλωση του Ερντογάν στη νατοϊκή συμμαχία. Θεωρεί πως τα όποια προβλήματα προκύπτουν μπορούν να επιλυθούν με τον απευθείας διάλογο σε επίπεδο ηγετών και δεν συνιστούν παρέκκλιση από τον στρατηγικό προσανατολισμό της συμμαχίας. Επιπλέον, με την επιλογή του αυτή δεν θέλει να αποξενώσει περισσότερο την Τουρκία και να την ωθήσει σε εναλλακτικές στρατηγικές επιλογές, όπως στην περίπτωση των ρωσικών πυραύλων S400, για την οποία μάλιστα είχε κατηγορήσει την κυβέρνηση Ομπάμα καθώς, σύμφωνα με τον Τραμπ, είχε αρνηθεί την προμήθεια του συστήματος Patriot στην Τουρκία.²³

Σε δεύτερο επίπεδο, η προβαλλόμενη αυτοπεποίθηση του Τραμπ τόσο για τις προσωπικές του ικανότητες, όσο και για το είδος της σχέσης του με τον Ερντογάν, μεταφράζονται σε έμμεση προβολή ισχύος των ΗΠΑ προς την Τουρκία, θεωρώντας δεδομένο πως η τελευταία δεν έχει άλλη επιλογή από το να υπακούσει εν τέλει στα αμερικανικά κελεύσματα. Η πεποίθηση αυτή επιβεβαιώνεται κατά τον Τραμπ από το πλήθος ξένων ηγετών που σπεύδουν να ζητήσουν τη βοήθειά του για τον χειρισμό του Ερντογάν.

Σε τρίτο επίπεδο, θα πρέπει να ιδωθεί τόσο το περιεχόμενο, όσο και το ύφος των δηλώσεων του Ντόναλντ Τραμπ υπό το πρίσμα της αμερικανικής παράδοσης του Τζακσονισμού: οι Τζακσονικοί είναι λαϊκιστές, πατριώτες και εθνικιστές και τοποθετούν «πρώτα την Αμερική» (Δημητρίου, 2018β), όπως ήταν και το προεκλογικό σύνθημα του Τραμπ.

Στο εσωτερικό οι οπαδοί του Τζακσονισμού απορρίπτουν τις ελίτ της Ουάσιγκτον και τις ξενόφερτες κατ' αυτούς προοδευτικές αξίες, κάτι που μεταξύ άλλων εξηγεί και την περιφρόνηση του Τραμπ προς τις αρχές της πολιτικής ορθότητας (Jones & Khoo 2017). Στο εξωτερικό, διακρίνονται από μία τάση απομονωτισμού, όταν όμως αισθάνονται ότι προκαλούνται αντιδρούν με σκληρό και αντιδιπλωματικό τρόπο (Cha 2016). Αμφότερα τα παραπάνω χαρακτηριστικά βρίσκουν εφαρμογή και στην περίπτωση του Προέδρου Τραμπ, με τον δημόσιο λόγο του να αψηφά τύπους και πρωτόκολλα, ενώ φτάνει σε σημείο να απειλεί ευθέως τον συνομιλητή του με καταστροφή σε περίπτωση μη συμμόρφωσης.

Τέλος, τα παραπάνω θεωρούνται πως εξυπηρετούν και τον απώτερο στόχο του Τραμπ, ο οποίος δεν είναι άλλος από την επανεκλογή του στη θέση του Προέδρου των ΗΠΑ. Η εικόνα ενός Προέδρου που αντιμετωπίζει όχι μόνο επί ίσοις όροις τους ηγέτες των ισχυρότερων

²³ Anadolu Agency (29.6.2019) “Trump: S400-F35 tension Obama's fault, not Turkey's” <https://www.aa.com.tr/en/americas/trump-s400-f35-tension-obamas-fault-not-turkeys/1519042>

κρατών παγκοσμίως αλλά και διαμορφώνει τις εξελίξεις στην παγκόσμια πολιτική σκηνή υπολογίζει πως θα εκτιμηθούν από το εκλογικό σώμα των ΗΠΑ.

3.4 Εικόνα του Ερντογάν και της Τουρκίας στον λόγο εκπροσώπων του αμερικανικού πολιτικού συστήματος

3.4.1 Αντιδράσεις Αμερικανών βουλευτών στην επιστολή Τραμπ προς Ερντογάν (9/10/2019)

Μια διακομματική ομάδα 17 βουλευτών της Βουλής των Αντιπροσώπων κάλεσε τον Οκτώβριο του 2019 τον πρόεδρο Ντόναλντ Τραμπ να ακυρώσει την προγραμματισμένη επίσκεψη του Τούρκου Προέδρου Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν στον Λευκό Οίκο.

Σε επιστολή²⁴ με επικεφαλής τον πρόεδρο Εξωτερικών Υποθέσεων της Βουλής των Αντιπροσώπων Έλιοτ Ένγκελ, 15 Δημοκρατικοί και δύο Ρεπουμπλικάνοι βουλευτές αναφέρουν ότι η εισβολή της Τουρκίας στη βόρεια Συρία τον περασμένο μήνα:

«είχε καταστροφικές συνέπειες για την εθνική ασφάλεια των ΗΠΑ, οδήγησε σε βαθιές διαιρέσεις στη συμμαχία του NATO και προκάλεσε ανθρωπιστική κρίση στο έδαφος»...«Δεδομένης αυτής της κατάστασης, πιστεύουμε ότι τώρα είναι μια ιδιαίτερα ακατάλληλη στιγμή για τον Πρόεδρο Ερντογάν να επισκεφθεί τις Ηνωμένες Πολιτείες και σας καλούμε να ανακαλέσετε αυτή την πρόσκληση».

Σε πρώτο επίπεδο, η ανάλυση δύναται να διεξαχθεί σε όρους state mapping και δη στο πλαίσιο του προβλήματος²⁵. Η πρόσφατη δράση της Τουρκίας στη Συρία εκτός από τη δυσαρέσκεια των συμμάχων του NATO, μεταξύ των οποίων βρίσκονται φυσικά και οι ΗΠΑ, επιδείνωσε σε μεγάλο βαθμό τις συνθήκες ασφάλειας και διαβίωσης για τον πληθυσμό της Συρίας.

Σε δεύτερο επίπεδο, για πρώτη φορά στη μέχρι τώρα ανάλυση γίνεται διαχωρισμός μεταξύ της Τουρκίας ως κράτους και του Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν ως προσώπου-ηγέτη. Στον τελευταίο αποδίδονται πλέον στοιχεία της εικόνας ενός εν δυνάμει εχθρικού, ανταγωνιστικού προς τα οικεία συμφέροντα και αναξιόπιστου δρώντα. Για τον λόγο αυτό απευθύνουν έκκληση στον Πρόεδρο Τραμπ να ακυρώσει την προγραμματισμένη συνάντησή τους στο Λευκό Οίκο μέχρις ότου ξεκαθαρίσουν τα δεδομένα επί του εδάφους.

²⁴ <https://www.politico.com/f/?id=0000016e-5c13-dc5b-a5fe-7cf7b53e0000>

²⁵ Με το σχήμα προβλήματος η παρουσίαση του δρώντος πολιτικού υποκειμένου (άτομο ή συλλογικότητα) συγκροτείται σε όρους ενός προβλήματος το οποίο αντιμετωπίζει. Το πρόβλημα αυτό είτε αφορά ευθέως τον ίδιο (ή ένα μέρος του αν πρόκειται για συλλογικότητα) και συσχετίζεται ευθέως με αυτόν, ο οποίος μπορεί να είναι και η πηγή του προβλήματος (Σαμαράς, 2014).

Σε συνέχεια των ανωτέρω και σε τρίτο επίπεδο καταγράφονται δύο στοιχεία. Αφενός, η μετάθεση των ευθυνών για τις τρέχουσες εντάσεις στο πρόσωπο του Τούρκου Προέδρου λειτουργούν ευνοϊκά για την εικόνα της Τουρκίας ως χώρας. Αφετέρου, ο πολιτικός διάλογος μεταξύ ΗΠΑ και Τουρκίας διεξάγεται στο ευρύτερο πλαίσιο της νατοϊκής συμμαχίας, επικεντρωμένος στην πρόσφατη κρίση που προκάλεσε η εισβολή των τουρκικών στρατευμάτων στη Συρία. Κατά συνέπεια, καταγράφεται η εικόνα της Τουρκίας ως συμμάχου, ο οποίος παρά τα όποια προβλήματα έχει δημιουργήσει εξακολουθεί να αποτελεί συνομιλητή της αμερικανικής κυβέρνησης, αν και υπό διαφορετικές συνθήκες.

3.4.2 Δηλώσεις Ρεπουμπλικανών γερουσιαστών μετά τη συνάντηση Τραμπ-Ερντογάν στον Λευκό Οίκο (13/11/2019)

Μια ομάδα Ρεπουμπλικανών γερουσιαστών που παραδοσιακά δραστηριοποιείτο σε θέματα εξωτερικής πολιτικής συμμετείχε στη συνάντηση μεταξύ του Αμερικανού Προέδρου Ντόναλντ Τραμπ και του Τούρκου Πρόεδρο Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν στον Λευκό Οίκο τον Νοέμβριο του 2019.

Οι γερουσιαστές του Ρεπουμπλικανικού κόμματος Λίντσεϊ Γκράχαμ, Τζιμ Ρις, Τεντ Κρουζ, Τζόνι Ερνστ και Ρικ Σκοτ μίλησαν στους παρευρισκόμενους δημοσιογράφους²⁶ σχετικά με τις ανησυχίες τους για την εξωτερική πολιτική στον Ερντογάν, συγκεκριμένα με την πώληση ρωσικών όπλων στην Τουρκία και τις συγκρούσεις της Τουρκίας με τους Κούρδους. Σύμφωνα με τον Γκράχαμ:

«Ο σκοπός αυτής της συνάντησης είναι να κάνουμε ένα μάθημα αμερικανικής πολιτικής αγωγής με τους Τούρκους φίλους μας. Και κάπου εκεί μέσα υπάρχει και ένα αμοιβαίο όφελος, αν μπορούμε να το βρούμε»

Ο Ρις, ο οποίος προέδρευε την περίοδο εκείνη της Επιτροπής Εξωτερικών Σχέσεων της Γερουσίας, έδωσε επίσης έμφαση στη συμμετοχή της Τουρκίας στο ΝΑΤΟ. Αλλά τα δύο θέματα που προέκυψαν, είπε ο γερουσιαστής του Τέξας Τεντ Κρουζ, ήταν οι S-400 και οι Κούρδοι, οι οποίοι συμμαχίσαν με τις αμερικανικές δυνάμεις κατά του ISIS στη Συρία. «Δεν θέλουμε να δούμε την Τουρκία να εμπλέκεται σε επιθετική δράση εναντίον των Κούρδων», δήλωσε ο γερουσιαστής του Τέξας.

²⁶ CNN (13.11.2019) “GOP senators air concerns during unusual White House meeting with Erdoğan” <https://edition.cnn.com/2019/11/13/politics/trump-erdogan-republican-senators/index.html>

Οι παραπάνω δηλώσεις έρχονται σε συνέχεια της επιστολής που είδαμε στην προηγούμενη ενότητα και ακριβώς μετά τη διμερή συνάντηση Τραμπ-Ερντογάν στον Λευκό Οίκο και μάλιστα μέσω προσώπων που παραβρέθηκαν στην ίδια τη συνάντηση.

Σε πρώτο επίπεδο επανέρχεται το πλαίσιο του προβλήματος, το οποίο στην εν λόγω περίπτωση επικεντρώνεται στα ζητήματα της προμήθειας των ρωσικών πυραύλων από την Τουρκία και τη συμπεριφορά της τελευταίας απέναντι στους μέχρι πρότινος συμμάχους της Τουρκίας Κούρδους. Εδώ εκδηλώνεται ξεκάθαρα η προτίμηση του αμερικανικού παράγοντα κατά οποιαδήποτε τουρκικής δράσης εναντίον των Κούρδων της Συρίας.

Σε δεύτερο επίπεδο ανάλυσης καταγράφεται ο καταρχήν ήπιος τόνος των δηλώσεων των γερουσιαστών, καθώς και ο δεδηλωμένος στόχος της συνάντησης, σύμφωνα με την αμερικανική πλευρά, για επίλυση των όποιων διαφορών προς μια αμοιβαίως επωφελή διευθέτηση.

Σε τρίτο επίπεδο, οι Ρεπουμπλικανοί γερουσιαστές κάνουν λόγο για μαθήματα πολιτικής αγωγής προς την Τουρκία, προβάλλοντας κατ' αυτόν τον τρόπο την πολιτισμική ανωτερότητα των ΗΠΑ έναντι των συνομιλητών τους.

Βάσει των ανωτέρω παρατηρήσεων, θα μπορούσε να σκιαγραφηθεί μία μικτή εικόνα της Τουρκίας ως εξαρτώμενου συμμάχου. Η Τουρκία ως διεθνής δρών εξακολουθεί να ανήκει στη βορειοατλαντική συμμαχία, ως εκ τούτου ο διάλογος μεταξύ των συμμάχων οφείλει να παραμείνει ζωντανός και καταγράφεται θετική προδιάθεση για την επίλυση των όποιων διαφορών. Την ίδια στιγμή, η ανωτερότητα που προσδίδουν στις ΗΠΑ η στρατιωτική και οικονομική της ισχύς, καθώς και η επιρροή που ασκεί χάρη στο πολιτιστικό της στάτους, θέτουν με σαφήνεια τα όρια των κινήσεων της Τουρκίας εντός της συμμαχίας.

Ένα ακόμη ενδιαφέρον χαρακτηριστικό των παραπάνω δηλώσεων είναι η απουσία απευθείας αναφοράς στον Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν. Η επιλογή αυτή αναδεικνύει δύο στοιχεία. Αφενός διατηρείται ο διαχωρισμός μεταξύ Τουρκίας και Ερντογάν, με τον δεύτερο να χρεώνεται εμμέσως πλην σαφώς τις όποιες ανορθογραφίες στις επιλογές εξωτερικής πολιτικής και την Τουρκία να εξακολουθεί ως χώρα να θεωρείται σύμμαχος με κοινό στρατηγικό προσανατολισμό με το ΝΑΤΟ. Αφετέρου, υπεισέρχεται και το μικροκομματικό πλαίσιο. Με όλα τα μέλη των συμμετεχόντων στη συνάντηση να ανήκουν στο Ρεπουμπλικανικό κόμμα και ενόψει, όπως προαναφέρθηκε, των αμερικανικών προεδρικών εκλογών, οι δηλώσεις των Αμερικανών γερουσιαστών δεν κλιμακώνουν την υποβόσκουσα ένταση μεταξύ των δύο πλευρών, αφήνοντας τη διαχείριση του Ερντογάν στον ίδιο τον Πρόεδρο Τραμπ.

3.4.3 Αναγνώριση της Αρμενικής γενοκτονίας από την Αμερικανική Γερουσία (12/12/2019)

Η Γερουσία ενέκρινε τον Δεκέμβριο του 2019 ομόφωνα ψήφισμα²⁷ με το οποίο αναγνωρίστηκε η γενοκτονία των Αρμενίων, σηματοδοτώντας μια αλλαγή στην πολιτική των ΗΠΑ παρά τις επανειλημμένες αντιρρήσεις της κυβέρνησης Τραμπ.

Η ενέργεια της Γερουσίας χαρακτηρίστηκε ιστορική στιγμή και προσέθεσε ακόμη μία πρόκληση για τις σχέσεις μεταξύ ΗΠΑ και Τουρκίας. Το ψήφισμα για τη γενοκτονία αναγνωρίζει επίσημα τη συστηματική δολοφονία 1,5 εκατομμυρίου Αρμενίων από την Οθωμανική Αυτοκρατορία από το 1915 έως το 1923.

Ο πρόεδρος Ντόναλντ Τραμπ είχε καλλιεργήσει στενή σχέση με τον ηγέτη της Τουρκίας, Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν, φιλοξενώντας τον Ερντογάν στον Λευκό Οίκο τον Νοέμβριο του ίδιου έτους, παρά την πρόσφατη εισβολή της Τουρκίας στη Συρία. Μέχρι την ημερομηνία του ψηφίσματος οι σύμμαχοι του Τραμπ στη Γερουσία είχαν επανειλημμένα μπλοκάρει προσπάθειες αναγνώρισης της γενοκτονίας.

Ενδεικτικές ήταν οι δηλώσεις του γερουσιαστή Ρόμπερτ Μενέντεξ στην αμερικανική εφημερίδα USA TODAY λίγο πριν από το ψήφισμα της Γερουσίας²⁸:

«Δεν έχω καμία αμφιβολία ότι ο Ερντογάν εξέφρασε τη βαθιά αντίθεσή του στο ψήφισμα για τη γενοκτονία στις συνομιλίες του με τον Τραμπ» ... «Οι δολοφονίες έγιναν με τσεκούρια, μπαλτάδες, φτυάρια και δίκρανα. Ήταν σαν σφαγείο» ... «Βρέφη πετροβολούνταν μπροστά στα μάτια των μητέρων τους. Ήταν ξεκάθαρο ότι ο "απώτερος στόχος της Τουρκίας ήταν να εξαλείψει τον αρμενικό λαό"»,

Σε σχετικές δηλώσεις προέβη και ο Ρεπουμπλικάνος γερουσιαστής του Τέξας Τεντ Κρουζ, ο οποίος υποστήριξε το ψήφισμα μαζί με τον Μενέντεξ:

«Η Γερουσία πήρε επιτέλους θέση και είπε την αλήθεια - είπε την αλήθεια στο σκοτάδι, είπε την αλήθεια στο κακό, είπε την αλήθεια στη δολοφονία, είπε την αλήθεια στη γενοκτονία - και επιτέλους τίμησε το 1,5 εκατομμύριο αθώες ζωές που χάθηκαν»,

Στο σημείο αυτό διαπιστώνεται μία ποιοτική διαφορά στον τρόπο με τον οποίο το αμερικανικό πολιτικό σύστημα αντιμετωπίζει τον Ερντογάν και τη σχέση του με τον Τραμπ.

²⁷ US Congress S.Res.150 - A resolution expressing the sense of the Senate that it is the policy of the United States to commemorate the Armenian Genocide through official recognition and remembrance. <https://www.congress.gov/bill/116th-congress/senate-resolution/150/text?q=%7B%22search%22%3A%5B%22armenian%22%5D%7D&r=2&s=3>

²⁸ USA Today (12.12.2019) "Senate recognizes Armenian genocide over objections of Trump and Turkish government" <https://eu.usatoday.com/story/news/world/2019/12/12/senate-senate-recognizes-arrecognizes-armenian-genocide-over-objections-trump-and-turkish-government/4410046002/>

Η αναγνώριση της Αρμενικής γενοκτονίας από τη Γερουσία των ΗΠΑ συνιστά πολιτικό γεγονός μεγάλης συμβολικής και ουσιαστικής σημασίας.

Δια στόματος του γερουσιαστή Ρόμπερτ Μενέντεζ, ο οποίος πρωτοστατεί τα τελευταία χρόνια τόσο ως προς την εμπέδωση της διακρατικής συνεργασίας στην Ανατολική Μεσόγειο, όσο και ως προς την κριτική κατά του προέδρου Ερντογάν για τη δράση του εντός και εκτός Τουρκίας²⁹, η εικόνα της Τουρκίας ταυτίζεται με εκείνη της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, σε μια περίοδο μάλιστα που η τελευταία επιδιώκει όπως είδαμε στην ενότητα σχετικά με το ιστορικό πλαίσιο να διαμορφώσει έναν νεο-οθωμανικό χαρακτήρα και μία αντίστοιχη σφαίρα επιρροής. Η ενσάρκωση αυτής της διαδικασίας είναι ο ίδιος ο Πρόεδρος Ερντογάν, ο οποίος ως θεσμικός και πνευματικός συνεχιστής των Οθωμανών σουλτάνων αποκτά ξεκάθαρα χαρακτηριστικά προβλήματος.

Οι αναφορές μάλιστα του Μενέντεζ προχωρούν σε ένα δεύτερο επίπεδο, προβάλλοντας την εικόνα του βαρβάρου³⁰ για την Οθωμανική Αυτοκρατορία, κατ' επέκταση και για τη διάδοχό της Τουρκία. Η έντονη περιγραφή και οι σκληροί χαρακτηρισμοί των γεγονότων της εποχής παραπέμπουν σε έναν παράλογο και κυνικό δρόμο, ηθικά και πολιτιστικά κατώτερο αφού δεν επιδεικνύει κανέναν σεβασμό για την ανθρώπινη ζωή μπροστά στην επίτευξη των στόχων του. Όλα τα παραπάνω έχουν ως σκοπό να πλήξουν την αξιοπιστία της σημερινής Τουρκίας και να προειδοποιήσουν για ενδεχόμενες νέες θηριωδίες κατά των Κούρδων στη Συρία.

Σε τρίτο επίπεδο, επανερχόμενοι στη στρατηγική πλαισίωση και το μικροκομματικό πλαίσιο, ο Αμερικανός γερουσιαστής βάλλει ευθέως κατά Τραμπ και Ερντογάν, κατηγορώντας αμφότερους πως αντιτίθεντο στην αναγνώριση της Αρμενικής γενοκτονίας. Με τις δηλώσεις αυτές ασκεί έντονη αντιπολιτευτική κριτική στον Πρόεδρο Τραμπ, κατηγορώντας τον για εξυπηρέτηση προσωπικών και κομματικών συμφερόντων στις συνδιαλλαγές του με τον Ερντογάν.

3.4.4 Δηλώσεις Μπάιντεν για Ερντογάν και Τουρκία (16/8/2020)

Ένα βίντεο³¹ με σχόλια του τότε υποψήφιου των Δημοκρατικών για την Αμερικανική προεδρία Τζο Μπάιντεν σχετικά με τον Τούρκο πρόεδρο Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν κατά τη διάρκεια

²⁹ ABC News (27.8.2021) “US senator Menendez criticizes Turkey under Erdogan” <https://abcnews.go.com/International/wireStory/us-senator-menendez-criticizes-turkey-erdogan-79676418>

³⁰ Η εικόνα του βάρβαρου εμφανίζεται όταν ο άλλος θεωρείται πως έχει στόχους που δεν εναρμονίζονται με τους δικούς σου, είναι ισχυρός αλλά πολιτιστικά κατώτερος (Bilali 2010). Ως έξω-ομάδα παρουσιάζεται βίαιη, σκληρή, παράλογη και ανήθικη (Alexander και άλλοι 2005).

³¹ Resurfaced footage of Joe Biden's plans for Turkey receives backlash (16.8.2020) https://www.youtube.com/watch?v=IcaYyFn7D_I

συνάντησης με τη συντακτική επιτροπή των New York Times τον Ιανουάριο, ήρθε στην επιφάνεια τον Αύγουστο του 2020.

Κατά τη διάρκεια του σύντομου αποσπάσματος, ο πρώην αντιπρόεδρος των ΗΠΑ εκθέτει την πολιτική του για την αντιμετώπιση του Τούρκου Προέδρου, συμπεριλαμβανομένης της ώθησης του Ερντογάν προς μια προσέγγιση με τους Κούρδους. Ο Μπάιντεν αποκάλεσε επίσης τον Ερντογάν «απολυταρχικό», ενώ, με μάλλον αντιδιπλωματικό τρόπο, υποστήριξε ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες πρέπει να «ενθαρρύνουν» τους αντιπάλους του για να τον νικήσουν στις εκλογές, «όχι με πραξικόπημα, αλλά μέσω της εκλογικής διαδικασίας».

«Αυτό που νομίζω ότι πρέπει να κάνουμε είναι να έχουμε μια πολύ διαφορετική προσέγγιση απέναντί του (Ερντογάν) αυτή τη στιγμή.» ... «Πρέπει να μιλήσουμε για όσα θεωρούμε ότι είναι λάθος, πρέπει να πληρώσει ένα τίμημα για το αν θα συνεχίσουμε να του πουλάμε ή όχι ορισμένα όπλα.» ... «Ανησυχώ πολύ γι' αυτό. Πρέπει να καταλάβουν ότι δεν πρόκειται να συνεχίσουμε να αλληλοεπιδρούμε μαζί τους με τον τρόπο που το κάναμε μέχρι τώρα.» ... «Νομίζω ότι χρειάζεται πάρα πολλή δουλειά για να μπορέσουμε να βρεθούμε με τους συμμάχους μας στην περιοχή και να ασχοληθούμε με το πώς θα απομονώσουμε τις ενέργειές του στην περιοχή, ιδιαίτερα στην Ανατολική Μεσόγειο σε σχέση με το πετρέλαιο και μια σειρά από άλλα πράγματα.»

Οι δηλώσεις Μπάιντεν έχουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον δεδομένου πως εξελέγη Πρόεδρος των ΗΠΑ τον Νοέμβριο του 2020. Και ως ανώτερο στέλεχος του Δημοκρατικού κόμματος όμως και πρώην Αντιπρόεδρος των ΗΠΑ η γνώμη του έχει ιδιαίτερη βαρύτητα.

Στις δηλώσεις του προς την εφημερίδα New York Times ο Τζο Μπάιντεν συνεχίζει να διαχωρίζει το πρόσωπο Ερντογάν από τη χώρα Τουρκία, θεωρώντας πως η τελευταία εξακολουθεί να είναι σύμμαχος για τις ΗΠΑ και το ΝΑΤΟ. Στη συνέχεια όμως προσεγγίζει τον Ερντογάν εκ νέου με όρους προβλήματος. Μιλά ανοιχτά για ανάγκη νέας προσέγγισης από πλευράς των ΗΠΑ, ενώ δεν διστάζει να μιλήσει για προσεταιρισμό και ενίσχυση των πολιτικών του αντιπάλων εντός Τουρκίας για την τελική απομάκρυνσή του από την εξουσία.

Ο διαχωρισμός ηγέτη-χώρας και η απεικόνιση του Ερντογάν σε όρους προβλήματος συνεχίζεται και σε δεύτερο, εξωτερικό επίπεδο, όταν η συζήτηση μεταφέρεται σε τρόπους απομόνωσης των ενεργειών του Τούρκου Προέδρου στην περιοχή, σε συνεννόηση και με τη βοήθεια των υπόλοιπων συμμάχων των ΗΠΑ. Καθίσταται επίσης σαφές πως η ευθύνη για τα προβλήματα στην περιοχή ανήκει στον Τούρκο Πρόεδρο.

3.4.5 Επιστολή Γερουσιαστών Μενέντεζ και Βαν Χόλλεν προς τον Υπουργό Εξωτερικών των ΗΠΑ (14/8/2020)

Οι Αμερικανοί Γερουσιαστές Ρόμπερτ Μενέντεζ και Κρις Βαν Χόλλεν απηύθυναν κοινή επιστολή³² προς τον Υπουργό Εξωτερικών των ΗΠΑ Μάικ Πομπέο τον Αύγουστο του 2020, ενόψει της επικείμενης συνάντησης του τελευταίου με τον Υπουργό Εξωτερικών της Ελλάδας:

«Ενόψει της συνάντησής σας με τον Έλληνα Υπουργό Εξωτερικών Νίκο Δένδια αύριο στη Βιέννη, σας γράφουμε με μεγάλη ανησυχία σχετικά με τις προκλητικές ενέργειες της Τουρκίας στην Ανατολική Μεσόγειο.» ... «Σύμφωνα με προηγούμενες δηλώσεις σας, σας ζητάμε να καλέσετε την Τουρκία να απομακρύνει τα πλοία της από την ελληνική ΑΟΖ και να επιλύσει το θέμα αυτό σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο.» ... «Δεύτερον, σας ζητάμε να αρχίσετε αμέσως να συνεργάζεστε με την Ευρωπαϊκή Ένωση για μια συντονισμένη απάντηση στις αυξανόμενες προκλήσεις και παράνομες ενέργειες της Τουρκίας στην Ανατολική Μεσόγειο.»

Συνεπής με τη μέχρι τότε στάση και το ύφος των παρεμβάσεών του, ο γερουσιαστής Μενέντεζ μαζί με τον Δημοκρατικό συνάδελφό του εφιστούν την προσοχή του Αμερικανού Υπουργού Εξωτερικών για την παραβατική συμπεριφορά της Τουρκίας στην Ανατολική Μεσόγειο.

Παραμένοντας εντός του συμμαχικού πλαισίου του ΝΑΤΟ, οι δύο γερουσιαστές προβάλλουν ξανά την εικόνα της Τουρκίας ως προβλήματος, αυτή τη φορά σε ό,τι έχει να κάνει με την συμπεριφορά της έναντι της Ελλάδας. Καλεί δε αμφότερες ΗΠΑ και Ευρωπαϊκή Ένωση να συντονίσουν τις ενέργειές τους κατά των παράνομων δραστηριοτήτων της Τουρκίας.

«Τρίτον, επαναλαμβάνουμε την επιμονή μας να ακολουθήσει η κυβέρνηση το νόμο και να επιβάλει κυρώσεις στην Τουρκία σύμφωνα με το άρθρο 231 του νόμου περί αντιμετώπισης των αντιπάλων της Αμερικής μέσω κυρώσεων (P.L. 115-44). Υπό τον Πρόεδρο Ερντογάν, η Τουρκία έχει αποφύγει τις διεθνείς υποχρεώσεις της και έχει απομακρυνθεί από τη Συμμαχία του ΝΑΤΟ. Η αποτυχία της κυβέρνησης να επιβάλει κυρώσεις στην Τουρκία για την αγορά των S-400, σύμφωνα με το νόμο, ενθάρρυνε την επιθετικότητα του Προέδρου Ερντογάν σε όλη την Ανατολική Μεσόγειο και σε ολόκληρη τη Μέση Ανατολή.»

Σε δεύτερο επίπεδο, επιλέγεται ξανά η στρατηγική πλαισίωση και το μικροκομματικό πλαίσιο για την άσκηση αντιπολιτευτικής κριτικής έναντι της ατιμωρησίας που απολαμβάνει η Τουρκία από την κυβέρνηση Τραμπ, παρά τις σαφείς διατάξεις της αμερικανικής νομοθεσίας περί κυρώσεων.

³² US Senate (14.8.2020) Senators Menendez and Van Hollen Call for Sanctions in Response to Turkish Aggression in the Eastern Mediterranean [https://www.foreign.senate.gov/press/ranking/release/senators-menendez-and-van-hollen-call-for-sanctions-in-response_to-turkish-aggression-in-the-eastern-mediterranean-](https://www.foreign.senate.gov/press/ranking/release/senators-menendez-and-van-hollen-call-for-sanctions-in-response_to-turkish-aggression-in-the-eastern-mediterranean)

Σε τρίτο επίπεδο, η ονομαστική αναφορά στον Πρόεδρο Ερντογάν και ο χαρακτηρισμός της συμπεριφοράς του ως επιθετικής έναντι ολόκληρης της περιοχής μεταθέτει την ευθύνη του προβλήματος στον Τούρκο Πρόεδρο προσωπικά, προσθέτοντας στη συζήτηση ένα πλαίσιο αρνητικών επιπτώσεων³³ από τη συμπεριφορά και τις επιλογές πολιτικής του Ερντογάν.

Συμπερασματικά, προάγεται η εικόνα της Τουρκίας ως προβληματικού συμμάχου, η συμπεριφορά της οποίας υποσκάπτει την ενότητα, την αξιοπιστία και την αποτελεσματικότητα ολόκληρης της συμμαχίας. Και σε αυτήν την περίπτωση η ξεχωριστή αναφορά στον Ερντογάν επιχειρεί να μεταθέσει το μεγαλύτερο βάρος της ευθύνης για τα ανακύψαντα προβλήματα στον Τούρκο Πρόεδρο προσωπικά, σε μια προσπάθεια διατήρησης της εικόνας του συμμάχου για την Τουρκία.

3.4.6 Επιστολή Γερουσιαστή Μενέντεζ προς το Συμβούλιο Εθνικής Ασφάλειας των ΗΠΑ (21/9/2020)

Ο γερουσιαστής Ρόμπερτ Μενέντεζ απευθύνει αυτή τη φορά επιστολή³⁴ προς τον Σύμβουλο Εθνικής Ασφάλειας των ΗΠΑ Ρόμπερτ Ο Μπράιεν, εκφράζοντας νέες ανησυχίες για τη σχέση μεταξύ Τραμπ και Ερντογάν:

«Έχω επανειλημμένα εκφράσει ανησυχίες σχετικά με τη σχέση του Προέδρου Τραμπ με τον Πρόεδρο Ερντογάν, συμπεριλαμβανομένων των επιπτώσεών της στην εθνική ασφάλεια των ΗΠΑ και στη διαδικασία κατά της Halkbank για τις παραβιάσεις των κυρώσεών της.» ... «Ενώ μπορεί να λειτουργήσει καλά για τον Πρόεδρο προσωπικά, η σχέση αυτή δεν λειτουργήσει καλά για την εθνική ασφάλεια των Ηνωμένων Πολιτειών, της χώρας για την οποία εξελέγη να ηγηθεί.»

Ο γερουσιαστής Μενέντεζ τοποθετεί και πάλι στο επίκεντρο του προβλήματος την διαπροσωπική σχέση μεταξύ Ντόναλντ Τραμπ και Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν, αυτή τη φορά από τη σκοπιά της εθνικής ασφάλειας των ΗΠΑ.

«Υπό την ηγεσία του προέδρου Τραμπ, η Τουρκία αγόρασε ένα πυραυλικό σύστημα αεράμυνας S400 από τη Ρωσία κατά σαφή παραβίαση των αμερικανικών κυρώσεων. Αν και το σύστημα παραδόθηκε περισσότερο από ένα χρόνο πριν και δοκιμάστηκε σε μαχητικά αεροσκάφη αμερικανικής παραγωγής, ο Πρόεδρος Τραμπ δεν έχει ακόμη επιβάλει κυρώσεις στην Τουρκία για αυτή τη συμπεριφορά. Αυτή η παθητική προσέγγιση έχει ενθαρρύνει την Τουρκία, απειλεί τη συνοχή του NATO και έθεσε σε κίνδυνο την

³³ Στο πλαίσιο αυτό ο δρων παρουσιάζεται σε όρους κόστους επιπτώσεων ή αρνητικών επιδράσεων που προκαλεί (Σαμαράς 2014).

³⁴ U.S. Sen. Bob Menendez letter to Mr. Robert O'Brien (21.9.2020)
<https://www.foreign.senate.gov/imo/media/doc/09-21-20%20RM%20letter%20to%20O'Brien%20re%20Trump-Erdogan%20Relationship.pdf>

ασφάλεια των χωρών της περιοχής, συμπεριλαμβανομένου του Ισραήλ, Ελλάδα και την Κύπρο.»

Παραμένοντας εντός του νατοϊκού συμμαχικού πλαισίου, ασκεί αντιπολιτευτική κριτική στον Πρόεδρο Τραμπ για το γεγονός πως η ιδιαίτερη σχέση που έχει αναπτύξει με τον Τούρκο ομόλογό του εξυπηρετεί περισσότερο τα προσωπικά του συμφέροντα και όχι αυτά της χώρας του. Επιλέγει έτσι το μικροπολιτικό πλαίσιο της στρατηγικής πλαισίωσης για να απονομιμοποιήσει τις επιλογές Τραμπ, λίγες μόλις εβδομάδες μάλιστα πριν τις αμερικανικές προεδρικές εκλογές.

«Νωρίτερα φέτος, ο Πρόεδρος Ερντογάν διέταξε να μετατραπούν η Αγία Σοφία και το μουσείο Kariye σε τζαμιά. Αυτοί οι δύο ιστορικοί και ιεροί χώροι έχουν βαθιά θρησκευτική και ιστορική σημασία για τη χριστιανική ορθόδοξη κοινότητα σε όλο τον κόσμο.» ... «Οι θέσεις ή η σιωπή του προέδρου Τραμπ φαίνεται ότι επηρεάστηκαν από τη σχέση του με τον πρόεδρο Ερντογάν, ή τα προσωπικά του συμφέροντα στην Τουρκία, παρά επικεντρώθηκαν στην προώθηση των συμφερόντων της εθνικής ασφάλειας των ΗΠΑ.»

Και στην παρούσα περίπτωση αποτυπώνεται εκ νέου η μικτή εικόνα της Τουρκίας ως προβληματικού συμμάχου, ο οποίος εξακολουθεί να διαταράσσει και να μην ευθυγραμμίζεται με τις αμερικανικές στρατηγικές επιλογές. Ένα επιπλέον όμως στοιχείο που ξεχωρίζει στην επιστολή είναι η αναφορά του Μενέντεζ στην μετατροπή δύο μουσείων και πρώην ορθόδοξων ναών σε τζαμιά, με χαρακτηριστικότερο παράδειγμα αυτό της Αγίας Σοφίας. Με αυτήν του την αναφορά του προσθέτει την εικόνα του βαρβάρου για τον Τούρκο πρόεδρο, ο οποίος δεν δίστασε για εσωτερικές πολιτικές σκοπιμότητες να προσβάλλει τον χαρακτήρα δύο ιστορικών πολιτιστικών μνημείων, αναδεικνύοντας έτσι την πολιτιστική του κατωτερότητα και έναν «ανήθικο» πολιτικό καιροσκοπισμό.

3.4.7 Συζήτηση

Σε αντίθεση με την αντίστοιχη συζήτηση για τις επιλεγμένες δηλώσεις του Ντόναλντ Τραμπ, οι ανάλυση των δηλώσεων διαφορετικών παραγόντων του αμερικανικού πολιτικού συστήματος αναδεικνύει μία αρκετά διαφορετική και ποικιλόμορφη εικόνα.

Ξεκινώντας από το συμμαχικό πλαίσιο, μολονότι δεν αμφισβητείται ριζικά, στην πραγματικότητα αμφισβητείται διαρκώς η προσήλωση της Τουρκίας στη συμμαχία και εκφράζεται έντονη ανησυχία για την αυξανόμενη απόκλιση των ενεργειών της Τουρκίας σε σχέση με τις βασικές στρατηγικές επιλογές του ΝΑΤΟ.

Εδώ αξίζει να επισημανθούν οι διαφορές μεταξύ εκπροσώπων των δύο βασικών αμερικανικών πολιτικών παρατάξεων ως προς την προσέγγιση των προβλημάτων που θέτει η συμπεριφορά

της Τουρκίας. Οι μεν Ρεπουμπλικανοί κινούνται πλησιέστερα στη γραμμή Τραμπ, θεωρώντας πως τα όποια προβλήματα έχουν ανακύψει δύνανται να επιλυθούν μέσω του διαλόγου και εντός του συμμαχικού πλαισίου. Παρόλα αυτά, δεν λείπουν και οι φωνές που εκφράζουν δυσαρέσκεια για το είδος της διαπροσωπικής σχέσης μεταξύ Τραμπ και Ερντογάν.

Στο «στρατόπεδο» των Δημοκρατικών η κατάσταση διαφέρει αρκετά. Η δέσμευση της Τουρκίας προς το ΝΑΤΟ τίθεται ανοικτά εν αμφιβόλω, με τις πιο δυναμικές φωνές, όπως αυτή του γερουσιαστή Ρόμπερτ Μενέντεζ, να ασκούν έντονη κριτική τόσο προς τις επιλογές εξωτερικής πολιτικής της Τουρκίας επί Ερντογάν, όσο και κατά της κυβέρνησης και του ίδιου του Προέδρου Τραμπ για το καθεστώς ατιμωρησίας που φαίνεται να επιτρέπει στην Τουρκία, κάτι που συγκρούεται με τα στρατηγικά συμφέροντα των ΗΠΑ και των συμμάχων της στην περιοχή, αλλά και θέτει και ζητήματα ανθρωπιστικής και πολιτιστικής φύσεως.

Είναι ενδεικτικό ότι η εικόνα του προβλήματος κυριαρχεί στις δηλώσεις εκπροσώπων του Δημοκρατικού κόμματος, ενώ παρατηρείται σαφής ποιοτική διαφοροποίηση ως προς το περιεχόμενο και το ύφος των δηλώσεων Δημοκρατικών βουλευτών και ιδιαίτερα γερουσιαστών. Ενώ οι Ρεπουμπλικανοί αντιπρόσωποι επιθυμούν να διατηρήσουν τα κανάλια του διαλόγου ανοικτά, οι Δημοκρατικοί συνάδελφοί τους εξαπολύουν άμεσες επιθέσεις κατά του Ερντογάν και της Τουρκίας.

Ως προς το τελευταίο, παρουσιάζει ενδιαφέρον η κατ' εξακολούθηση προβολή της εικόνας του βαρβάρου για την Τουρκία, ανάγοντάς την μάλιστα όπως είδαμε και στην περίπτωση της αναγνώρισης της γενοκτονίας των Αρμενίων σε ιστορικά δεδομένα (οθωμανικό παρελθόν της Τουρκίας), ενώ στο ίδιο μήκος κύματος στηλιτεύονται πρόσφατες κινήσεις του Ερντογάν, όπως οι μετατροπή της Αγίας Σοφίας σε τζαμί.

Μία επίσης ενδιαφέρουσα πτυχή ως προς την αντιμετώπιση της Τουρκίας από το αμερικανικό πολιτικό σύστημα, και ιδιαίτερα τους εκπροσώπους των Δημοκρατικών, είναι η τάση διαφοροποίησης της Τουρκίας ως χώρας από τον Ερντογάν ως πρόσωπο και ηγέτη.

Βάσει της εν λόγω προσέγγισης, η ευθύνη για την προβληματική κατά τους Αμερικανούς ιθύνοντες συμπεριφορά της Τουρκίας δεν έχει να κάνει με τον στρατηγικό αναπροσανατολισμό της χώρας εν γένει, αλλά με την παρουσία του Ερντογάν. Με τον τρόπο αυτό διατηρείται, έστω και προσχηματικά, αδιάρρηκτο το νατοϊκό συμμαχικό πλαίσιο, μεταθέτοντας το επίκεντρο των όποιων δράσεων κατά του Τούρκου Προέδρου.

Για τους εκπροσώπους των Δημοκρατικών ειδικότερα η προσέγγιση αυτή παρουσιάζει το επιπλέον πλεονέκτημα πως «χτυπώντας» τον Ερντογάν βάζουν ταυτόχρονα και κατά του Τραμπ και αντιστρόφως, αποκομίζοντας έτσι πολιτικά οφέλη τόσο στην εσωτερική, όσο και την εξωτερική πολιτική σκηνή.

Και στην περίπτωση των εκπροσώπων του αμερικανικού πολιτικού συστήματος δεν θα πρέπει να παραγνωριστεί και η σημασία της προεκλογικής περιόδου για το χρονικά διάστημα που εξετάζουμε. Ο Ντόναλντ Τραμπ αποτελεί ως εν ενεργεία Πρόεδρος τόσο την αιχμή του δόρατος των συμπολιτευόμενων, όσο και διαρκή στόχο των αντιπολιτευόμενων δυνάμεων, οι οποίες προσπαθούν να εκμεταλλευτούν καταστάσεις όπως η σχέση του Αμερικανού Προέδρου με τον Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν προς προώθηση των εκάστοτε πολιτικών και κομματικών σκοπιμοτήτων.

Συνολικά από την προηγηθείσα ανάλυση προκύπτει η εργαλειοποίηση της εικόνας της Τουρκίας και του Ερντογάν και από τις δύο αντίπαλες παρατάξεις του αμερικανικού πολιτικού συστήματος. Για τον μεν Τραμπ και τους Ρεπουμπλικανούς ο Ερντογάν αποτελεί έναν ισχυρό ηγέτη, ισάξιο προεδρικό συνομιλητή και σύμμαχο των ΗΠΑ, ο οποίος κρατά στα χέρια του τις τύχες ολόκληρης της Τουρκίας και ο οποίος απλώς χρειάζεται την ώθηση ενός ηγέτη ακόμη μεγαλύτερου διαμετρήματος, όπως ο Τραμπ, για να επανέλθει στη σωστή κατά τους Αμερικανούς οδό.

Για τους Δημοκρατικούς ο Ερντογάν αντιπροσωπεύει την εικόνα του προβλήματος για την Τουρκία, στον ίδιο βαθμό που ο Τραμπ αποτελεί πρόβλημα για την εσωτερική πολιτική σκηνή των ΗΠΑ. Η λύση του προβλήματος δεν είναι άλλη από τον περιορισμό του ή ακόμη και την αντικατάστασή του (όπως αναφέρει ευθέως και ο Τζο Μπάιντεν), κάτι που ισχύει και για τον Τραμπ, ο οποίος πρέπει σύμφωνα με τους Δημοκρατικούς να ηττηθεί πάση θυσία στις επικείμενες προεδρικές εκλογές (εφόσον η πρώτη προσπάθεια απομάκρυνσής του μέσω της διαδικασίας της παραπομπής³⁵ απέτυχε τον Δεκέμβριο του 2019).

³⁵ BBC (19.12.2019) “Trump impeachment: A very simple guide” <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-39945744>

Κεφάλαιο 4 – Συμπεράσματα

Βάσει των ευρημάτων της εμπειρικής ανάλυσης και της σχετικής συζήτησης που προηγήθηκε, καθίσταται εφικτή η απάντηση των βασικών ερευνητικών ερωτημάτων που τέθηκαν στο θεωρητικό σκέλος της εργασίας.

Ξεκινώντας από τα χαρακτηριστικά της εικόνας του Προέδρου Ερντογάν και της Τουρκίας στον λόγο του Προέδρου Τραμπ και των κεντρικών δρώντων πολιτικών υποκειμένων των ΗΠΑ, διαπιστώθηκε ότι κοινός τόπος των απεικονίσεων της Τουρκίας στον λόγο του συνόλου των εκπροσώπων του αμερικανικού πολιτικού συστήματος ήταν η αναπαράσταση του Ερντογάν και της Τουρκίας ως συμμάχων.

Παρά τις επιμέρους διαφορές των απεικονίσεων εξαιτίας των κομματικών ανταγωνισμών, οι οποίες αναλύονται λεπτομερέστερα στο πλαίσιο του τέταρτου ερευνητικού ερωτήματος, ο συμμαχικός χαρακτήρας της Τουρκίας δεν αμφισβητείται ευθέως σε κανένα σημείο της ανάλυσης. Το συμμαχικό πλαίσιο είναι άλλωστε εκείνο που ορίζει πρωταρχικώς το είδος και το επίπεδο των αμερικανοτουρκικών σχέσεων, διατρέχοντας τον λόγο όλων των εκπροσώπων του αμερικανικού πολιτικού συστήματος, από τον Πρόεδρο Τραμπ ως τα μέλη του Κογκρέσου.

Το δεύτερο ερώτημα είχε να κάνει με τη σχέση εικόνας ηγέτη και εικόνας κράτους στις υπό εξέταση αναπαραστάσεις. Εδώ παρατηρήθηκε το ενδιαφέρον φαινόμενο μιας διαλεκτικής σχέσης μεταξύ των προσωποποιημένων εικόνων των ΗΠΑ και της Τουρκίας στα πρόσωπα των Προέδρων Τραμπ και Ερντογάν αντίστοιχα, επί της οποίας βασίζεται σχεδόν καθ' ολοκληρία ο πολιτικός διάλογος μεταξύ των δύο πλευρών.

Το τρίτο ερώτημα αφορούσε την επιρροή των διεθνοπολιτικών ανταγωνισμών και ιδιαίτερα της αναθεωρητικής της δυναμικής της Τουρκίας επί των απεικονίσεων της στον αμερικανικό δημόσιο λόγο. Οι πρωτοβουλίες της Τουρκίας στη Συρία και την Ανατολική Μεσόγειο δίχως πρότερη διαβούλευση σε επίπεδο ΝΑΤΟ δημιούργησε ανησυχίες στο εσωτερικό των ΗΠΑ, με πολλούς Αμερικανούς αξιωματούχους να αντιμετωπίζουν τη συμπεριφορά της Τουρκίας ανοικτά ως πρόβλημα. Κοινή απάντηση και των δύο αντιπολιτευόμενων πλευρών απέναντι στην προβληματική συμπεριφορά της Τουρκίας ήταν η ηπιότερη ή εντονότερη προβολή ισχύος από πλευράς ΗΠΑ προς αντιμετώπιση αυτής της συμπεριφοράς. Στην πρώτη περίπτωση υπερίσχυσε η απεικόνιση της Τουρκίας ως εξαρτώμενου, στη δεύτερη υπήρξε επανειλημμένη χρήση της πολύ πιο έντονης εικόνας του βαρβάρου, ένα εξίσου ενδιαφέρον εύρημα αν ιδωθεί σε συνδυασμό με την εικόνα του συμμάχου που διατρέχει το σύνολο των δηλώσεων.

Το τελευταίο ερευνητικό ερώτημα αφορούσε τον τρόπο με τον οποίο οι εσωτερικοί κομματικοί ανταγωνισμοί των ΗΠΑ τις απεικονίσεις του Προέδρου Ερντογάν και της Τουρκίας και κατά πόσο οι τελευταίες διαφοροποιούνται εντός του εσωτερικού του πολιτικού συστήματος των ΗΠΑ.

Σχετικά με το ερώτημα αυτό προέκυψαν ίσως και τα πιο ενδιαφέροντα ευρήματα της εμπειρικής ανάλυσης καθώς καταγράφηκε στις δηλώσεις αμφότερων των παρατάξεων η συνεχής χρήση της στρατηγικής πλαισίωσης και ειδικότερα του μικροπολιτικού πλαισίου ως προς τις απεικονίσεις της Τουρκίας και του Προέδρου Ερντογάν.

Σημαντικό παράγοντα ως προς το συγκεκριμένο εύρημα αποτέλεσε αναμφίβολα το γεγονός πως το υπό εξέταση χρονικό διάστημα συνέπεσε με την κορύφωση της προεκλογικής περιόδου εν όψει των αμερικανικών προεδρικών εκλογών του 2020. Τόσο κυρίως ο Ντόναλντ Τραμπ από την πλευρά των Ρεπουμπλικανών, όσο και όλοι οι εκπρόσωποι των Δημοκρατικών που αναφέρθηκαν με δηλώσεις τους στην Τουρκία κατά το εν λόγω διάστημα θέλησαν να εκμεταλλευτούν τα στοιχεία εκείνα της εικόνας της Τουρκίας ή/και του Ερντογάν τα οποία θα εξυπηρετούσαν καλύτερα τις πολιτικές τους σκοπιμότητες.

Μία χαρακτηριστική έκφραση της ανωτέρω παρατήρησης ήταν ο βαθμός προσωποποίησης της εικόνας του Ερντογάν με αυτή της Τουρκίας. Για τον μεν Τραμπ, όπως προαναφέρθηκε, οι δύο αυτές εικόνες συμπίπτουν, καθώς θεωρεί πως η προσωπική επιρροή που ασκεί στον Τούρκο ομόλογό του είναι καταλυτική για την επίτευξη των προσωπικών, αλλά και των εθνικών στόχων. Από την άλλη πλευρά, οι εκπρόσωποι των Δημοκρατικών σπεύδουν να διαχωρίσουν την εικόνα του Ερντογάν από εκείνη της Τουρκίας, αποδίδοντας έτσι το σύνολο των ευθυνών για την αποκλίνουσα συμπεριφορά της Τουρκίας στις επιλογές του Τούρκου Προέδρου και διατηρώντας την Τουρκία ως κρατική οντότητα εντός συμμαχικού πλαισίου.

Συνολικά η εμπειρική ανάλυση ανέδειξε τη χρησιμότητα και την προσαρμοστικότητα της χρήσης των εικόνων κρατών για την επίτευξη επικοινωνιακών και πολιτικών στόχων. Οι εικόνες κρατών ως θεωρητικά σχήματα αξιοποιούν στοιχεία από τα επιστημονικά πεδία τόσο της Επικοινωνίας και της Κοινωνικής Ψυχολογίας όσο και των Διεθνών Σχέσεων, βρίσκοντας εφαρμογή σε τομείς όπως η άσκηση εξωτερικής πολιτικής, η διεξαγωγή προεκλογικών εκστρατειών και η προώθηση ζητημάτων πολιτιστικού και ανθρωπιστικού χαρακτήρα.

Βιβλιογραφία

- Afacan, I., (2011), "Turkish-American Relations in the Post-Cold War Era, 1990-2005" FIU Electronic Theses and Dissertations. 347.
- Akkoyunlu, K., Nicolaidis, K. & Öktem, K. (2013). *Turkey's Western Condition*, Oxford: European Studies Centre.
- Alexander, M. G., Levin, S. & Henry P. (2005), *Image Theory, Social Identity, and Social Dominance: Structural Characteristics and Individual Motives Underlying International Images*, *Political Psychology*, 26 (1):27–45
- Anholt, S. (2007) *Competitive identity: The new brand management for nations, cities and regions*. Basingstoke, UK: Palgrave Macmillan
- Arı, T. (2006), "Turkey, Iraq and the USA: New Parameters in the Persian Gulf in the Post-Cold War Era", in *Turkish Foreign Policy in the 21st Century* (ed. İdris Bal), Ankara: Ankara Center for Global Studies
- Aydın, M. (2009). *Reconstructing Turkish-American relations: Divergences versus convergences*. *New Perspectives on Turkey*, 40 (Spring), 127–149
- Aydın, M., & Kirişci, K. (2009), *Editors' introduction: Special issue on Turkish foreign policy*. *New Perspectives on Turkey*, 40, 5-6. Cambridge University Press
- Balmas, M., & Sheafer, T. (2010) *Candidate image in election campaigns: Attribute agenda setting, affective priming, and voting intentions*. *International journal of public opinion research*, 22(2):204-229.
- Benhaïm, Y. & Öktem, K. (2015), *The rise and fall of Turkey's soft power discourse. Discourse in foreign policy under Davutoğlu and Erdoğan*, *Sciences on Contemporary Turkey*, (21):1-26
- Bilali, R. (2010), *Assessing the Internal Validity of Image Theory in the Context of Turkey-U.S. Relations*, *Political Psychology*, 31 (2): 275-304
- Boulding, K. E. (1956). *The image: Knowledge in life and society*. Ann Arbor, MI: University of Michigan Press.
- Boulding, K. E. (1959). *National images and international systems*. *Journal of Conflict Resolution*, 3(2), 120-131.

- Cappella, J. N., & Jamieson, K. H. (1997). *The Cognitive Bases for Framing Effects*. New York: Oxford University Press.
- Cha, T. (2016), The return of Jacksonianism: The international implications of the Trump Phenomenon. *The Washington Quarterly*, 39(4)
- Cook, S. A. (2017), “Between Ankara and Rojava”, *Foreign Affairs*
- Dalay, G. (2021). US-Turkey relations will remain crisis-ridden for a long time to come. *Brookings Institution*
- Ercan, P. G. (Ed.). (2017). *Turkish foreign policy: International relations, legality and global reach*. Springer.
- Fan Y. (2006), “Branding the nation: What is being branded?”, *Journal of Vacation Marketing*, 12(1):5-14
- Feklyunina, V. (2008), Battle for Perceptions: Projecting Russia in the West, *EuropeAsia Studies*, 60 (4): 605-629
- Gertner D. και Kotler P. (2004), “How can a place correct a negative image?”, *Place Branding*, 1(1): 50-57
- Grigoriadis, I. (2010), *The Davutoglu Doctrine and Turkish Foreign Policy*, ELIAMEP Working Papers, 8.
- Grigoriadis, I.N. & Aras, Ü.E. (2020) *US-Turkey Relations Hanging by a Thread: Trump’s Re-Election*, *ELIAMEP, Policy Brief 138*
- Gulmez, D. (2020). *The resilience of the US–Turkey alliance: divergent threat perceptions and worldviews*, *Contemporary Politics*, 26:4
- Gulmez, S. B. (2017). Turkish foreign policy as an anomaly: Revisionism and irredentism through diplomacy in the 1930s. *British Journal of Middle Eastern Studies*, 44(1)
- Guney, A. (2008), *Anti-Americanism in Turkey: Past and Present*. *Middle Eastern Studies*, 44(3)
- Hale, W. (2013), *Turkish Foreign Policy since 1774*, 3rd edition, Routledge
- Haller, M. (2013). The Image of Turkey in Europe Today. *European Review*, 21(3), 327-335.

- Herrmann, R. K. & Fischerkeller, M. P. (1995), Beyond the Enemy Image and Spiral Model: Cognitive–Strategic Research after the Cold War. *International Organization*, 49: 415-450
- Hoffman, M. (2021). Flashpoints in U.S.-Turkey Relations in 2021, *Heinrich-Böll-Stiftung*
- Hülse, R. (2006) Cool Turkey: Solving the Image Problem to Secure EU Membership, *Mediterranean Politics*, 11(3):309-327
- Huntington, S. P. (1997) *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*. New York: Touchstone
- Ingenhoff, D. & Klein, S. (2018). A Political Leader’s Image in Public Diplomacy and Nation Branding: The Impact of Competence, Charisma, Integrity and Gender. *International Journal of Communication*, [S.l.], v. 12
- Isyar, O.G. (2005). An analysis of Turkish-American relations from 1945 to 2004: Initiatives and reactions in Turkish foreign policy, *Turkish Journal of International Relations, Alternatives: Turkish Journal of International Relations*, 4(3):21-52
- Jones, D. M., & Khoo, N. (2017). Donald Trump and the new Jacksonians. *Policy: A Journal of Public Policy and Ideas*, 33(1), 42
- Kandemir, N. (2005) Turkish American relations past and future, *Turkish Policy Quarterly*
- Kibaroglu, M., & Sazak, S. C. (2015). Business as Usual: The US-Turkey Security Partnership. *Middle east policy*, 22(4), 98-112.
- Kınacıoğlu, M. (2017). NATO-Turkey relations: From collective defence to collective security. *Turkish Foreign Policy*, 83-103
- Kunczik, M. (2016), *Images of nations and international public relations*. London: Routledge
- Kutlay, M. & Öniş, Z. (2021) Turkish foreign policy in a post-western order: strategic autonomy or new forms of dependence?, *International Affairs*, Volume 97, Issue 4, July 2021, Pages 1085–1104
- Lesser, I., Tastan, K., Dalay, G., Talbot, V. (2020) Turkey and the West: Keep the Flame Burning, *German Marshall Fund of the United States*
- Loğoğlu, O. (2008). “The state of US-Turkey relations: A Turkish perspective”, in *The evolution of U.S.-Turkish relations in a transatlantic context*. Strategic Studies Institute, US Army War College

- Mead, W.R. (2004). America's sticky power. *Foreign Policy*, 141
- Nashu, U. (1997) *The Cooperation Amid Problems: Turkish-American Relations in the 1980's*, *The Turkish Yearbook of International Relations*
- Nye, J. S. (2004). *Soft power: The means to success in world politics*. New York: Public Affairs
- Nye, J. S. (2006) Think again: Soft power. *Foreign Policy*, 23(2):3-5
- Oktav, Ö.Z. (2011), *Turkey in the 21st Century: Quest for a New Foreign Policy* (1st ed.). Routledge
- Omer G.I. (2005). An analysis of Turkish-American relations from 1945 to 2004: Initiatives and reactions in Turkish foreign policy, *Turkish Journal of International Relations*, Vol.4, No.3, Fall 2005
- Oran, B. (2011). *Turkish foreign policy*. University of Utah Press
- Örmeci, O. (2020), "Turkish-American Relations in the Post-Cold War Era". Σελ. 61-115, στο Örmeci, O. & Hüseyin Işıksal, H. (επιμ), *Historical Examinations and Current Issues in Turkish-American Relations* Berlin: Peter Lang
- Özkeçeci, T. B. (2012), *From Allies to Frenemies and Inconvenient Partners: Image Theory and Turkish-Israeli Relations*, *Perceptions: Journal of International Affairs*, 17(3), 105-129.
- Öztürk, A. (2021), *Turkey's Post-2016 Foreign Policy Drivers: Militarisation, Islam, Civilisation and Power*, *ELIAMEP Working Papers*, 58.
- Samaras, Ath. N. (2002), *Frames and Framing in International Relations*, *Defensor Pacis*, 11:71-96.
- Shah, T. (2010). Securitized identities and less secure western multi-ethnic states: A critical geopolitics of the East-west discourse. *Nationalities Papers*, 38(3):393-412
- Sönmez S. & Sirakaya E. (2002) *A Distorted Destination Image? The Case of Turkey*. *Journal of Travel Research.*; 41(2):185-196
- Sözen, A. (2010), *A paradigm shift in Turkish foreign policy: Transition and challenges*. *Turkish Studies*, 11(1): 103-123.
- Stokke, O. (1995), *Aid and political conditionality*. Routledge, London, UK

Tasci, A. & Meydan, S.U. & Cavusgil, S.T. (2006) Destination Image: The Case of Turkey, *Tourism Analysis*, 11(2), 79-93

Ülgen, S. (2021). Redefining the U.S.-Turkey Relationship, *Carnegie Europe*

Ülgül, M. (2019) Erdoğan's Personal Diplomacy and Turkish Foreign Policy, *Insight Turkey Winter 2019 / Volume 21 Number 4*

Uslu, N. (1997). *The Cooperation Amid Problems: Turkish-American Relations in the 1980's*. The Turkish Yearbook of International Relations

Walt, S. (1987) *Origins of alliances*. Cornell University Press

Δημητρίου, Μ.Ε. (2018α). Ισχύς ως Στοιχείο της Εικόνας των Κρατών στα Μέσα Ενημέρωσης: Περιπτωσιολογική Ανάλυση και Ανάπτυξη Καινοτόμων Ερευνητικών Εργαλείων, Αδημοσίευτη Μεταπτυχιακή Διατριβή, Τμήμα Επικοινωνίας και Νέας Δημοσιογραφίας ΑΠΚΥ

Δημητρίου, Μ.Ε. (2018β), Ρητορικές στρατηγικές συγκρότησης του ήθους του ηγέτη: Ντ. Τραμπ, Αδημοσίευτη Μεταπτυχιακή Διατριβή, Διαπανεπιστημιακό – Διατμηματικό Π.Μ.Σ. «Ρητορική Θεωρία και Πράξη»

Μηνά, Α. (2015), Η Διαλεκτική της Εικόνας της Κύπρου και της Εικόνας του Τραπεζικού της Τομέα εν Κρίση: Μία Ποσοτική Ανάλυση Περιεχομένου στα Διεθνή Μέσα Ενημέρωσης, Αδημοσίευτη Μεταπτυχιακή Διατριβή, Τμήμα Επικοινωνίας και Νέας Δημοσιογραφίας, ΑΠΚΥ

Παπαϊωάννου, Ε. (2021) Εισβολή στο Καπιτώλιο - Η Αμερικανική Δημοκρατία εν κινδύνω;": Διερεύνηση ρητορικών τόπων στις συζητήσεις στο Αμερικανικό Κογκρέσο και στα Μ.Μ.Ε., Αδημοσίευτη Μεταπτυχιακή Διατριβή, Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών, Πανεπιστήμιο Πειραιώς

Σαμαράς, Α.Ν. (2009). «Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας και η Εικόνα των Κρατών: Η Περίπτωση των ΗΠΑ στην Μετά την 11/9 Εποχή» στο Γιαλλουρίδης Χ. «Ο ρόλος του ΟΗΕ στον 21ο αιώνα», Αθήνα: Εκδόσεις Λιβάνης

Σαμαράς, Α.Ν. (2014), «Εικόνες κρατών: Θεωρητικό πλαίσιο και εφαρμογές», στο Σαμαράς Αθ. Ν. (Επιμ.) «Εικόνες Κρατών, Στρατηγική Επικοινωνία, Ήπια Ισχύς και Μέσα Ενημέρωσης», Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη, σελ. 13-4.

Σαμαράς, Αθ. Ν. (2008) *Τηλεοπτική Πολιτική Διαφήμιση στην Ελλάδα 1993-2007*, Αθήνα: Καστανιώτης

Τάκας, Ε. (2015), Απόδοση Αιτιότητας, Στρατηγική Πλαισίωση, Επεισοδιακή και Θεματική Πλαισίωση στον Κοινοβουλευτικό Λόγο σχετικά με το Μνημόνιο ΙΙ, Αδημοσίευτη Μεταπτυχιακή Διατριβή, Τμήμα Επικοινωνίας και Νέας Δημοσιογραφίας, ΑΠΚΥ

Τσαγγάρης, Ι. (2015), Η Ελληνοκυπριακή Κοινότητα μέσα από τον Τουρκοκυπριακό Τύπο – Απεικονίσεις Ετερότητας και Ταυτότητας – Μια Ποσοτική Ανάλυση Περιεχομένου, Αδημοσίευτη Μεταπτυχιακή Διατριβή, Τμήμα Επικοινωνίας και Νέας Δημοσιογραφίας, ΑΠΚΥ